
Утвърждавам!

инж. Минко Ангелов
*Областен управител на
Област Хасково*

Дата: _____

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ НА
ОБЛАСТ ХАСКОВО
ЗА РАВЕНСТВО,
ПРИБЩАВАНЕ И
УЧАСТИЕ НА РОМИТЕ
(2021 - 2030)**

Съдържание

1. I. Въведение.....	3
2. II. Европейски и международен контекст.....	5
3. III. Национален контекст – анализ на проблемите и ситуацията.....	8
4. IV. Актуално състояние на ромската общност в област Хасково.....	23
5. V. Визия.....	24
6. VII. Водещи принципи и хоризонтални цели при изпълнението.....	24
7. VIII. Приоритети.....	27
1. Образование и обучение.....	27
2. Здравеопазване.....	43
3. Жилищни условия.....	55
4. Зетост.....	61
5. Върховенство на закона и антидискриминация.....	67
6. Овластяване на ромската жена.....	70
7. Култура и медии.....	72
8. IX. Механизъм за изпълнение на интеграционната политика.....	73
9. X. Мониторинг на изпълнението.....	76
10. XI. Заключение.....	78
11. XII. Списък на съкращенията.....	81

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Областната стратегия на област Хасково за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021-2030, наричана Стратегията, е рамков документ, който задава насоките за изпълнение на политиките за социално-икономическо приобщаване и участие на ромите. Стратегията отчита както постигнатото, така и неосъщественото от изпълнението на Областната стратегия на област Хасково за интегриране на ромите (2012-2020).

В България трайна тенденция е част от хората, които околното население възприема като роми, да се самоопределят като българи, турци, румънци и т.н. Не всички роми са обект на социално изключване, но всички те могат да станат обект на дискриминация и да бъдат лишени от права*. Стратегията прилага общ и целенасочен интегриран подход към гражданите в уязвимо положение от ромски произход, и не изключва оказването на подкрепа и за лица в неравностойно положение от други етнически групи.

Стратегията се вписва в контекста на развитието на европейските интеграционни и приобщаващи политики, като отчита и насоките, дадени в Съобщението на Европейската комисия до Европейския Парламент и Съвета от 7 октомври 2020 „Съюз на равенството: Стратегическа рамка на Европейския съюз (ЕС) за ромите, за равенство, включване и участие“, както и анексите към него „Насоки за планиране и прилагане на националните ромски стратегически рамки“ и „Портфолио от показатели“. Стратегията ще допринесе за изпълнението на Плана за действие на ЕС за борба с расизма (2021-2025) и Европейския стълб на социалните права (ЕССП). В ЕССП се определят двадесет основни принципа и права в подкрепа на добре функциониращи пазари на труда. В Плана за действие на ЕССП са определени конкретни действия за превръщане на тези двадесет принципа на стълба в реалност. Тези действия изискват съвместни усилия с активното участие на социалните партньори и гражданското общество. Планът за действие на ЕССП предлага три цели на равнище ЕС в областите на заетостта, уменията и социалната закрила, които трябва да бъдат постигнати до 2030 г. Тези цели са в съответствие с Целите на Организацията на обединените нации (ООН) за устойчиво развитие до 2030 г. и определят общата амбиция за силна социална Европа.

Стратегията потвърждава дългосрочния ангажимент на държавата за сътрудничество с всички заинтересовани страни за справяне със съществуващите проблеми и предизвикателства пред ромите, за които има риск да се влошат от въздействието на пандемията от COVID-19.

Стратегията съдържа визия, цели и приоритети за утвърждаване на интегриран

* Съгласно член 10 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) „при определянето и осъществяването на своите политики и дейности Съюзът се стреми да се бори срещу всяка форма на дискриминация, основана на пол, раса или етническа принадлежност, религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация.“ Европейският институт за равенство между половете определя междусекторността като „аналитичен инструмент за изследване, разбиране и даване на отговор на начините, по които полът има отношение към други личностни характеристики/идентичност и как тези взаимовръзки допринасят за уникални прояви на дискриминация“. Това определение се прилага в еднаква степен за всяка форма на дискриминация.

подход при провеждане на политиките за приобщаване и участие на ромите; допринася за постигане на съответствие и взаимно допълване между секторните политики и стратегии†, които спомагат за насърчаване равнопоставеността, приобщаването и участието.

Водещият стратегически документ при разработването на Стратегията е Националната стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030), която от своя страна определя визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление на Националната програма за развитие: България 2030 („НПР: България 2030“)‡. Стратегията допринася за постигане на целите на „НПР: България 2030“. Акцентът на Стратегията е насочен основно към реализирането на Цел I. Ускорено икономическо развитие и Цел III. Намаляване на неравенствата.

Фокусът на настоящия стратегически документ върху тези цели е свързан с констатациите, че въпреки постигнатия напредък в подобряването на стандарта на живот след присъединяването на България към ЕС, реализираният растеж на българската икономика не е достатъчно приобщаващ, за да способства за намаляването на социалните неравенства и преодоляване на социалното изключване. Неравенството в доходите и условията на живот продължава да се увеличава. Нарастващите изисквания към компетентността на работниците и служителите и особеностите на новите професии могат да се превърнат в пречка за социално-икономическото включване на уязвимите групи, ако наблюдаваните към момента образователни и други дефицити не започнат да бъдат преодолявани още в най-ранна детска възраст. Постигането на справедливост и приобщаване изисква засилено използване и по-добро насочване на ресурсите, както и участие и партньорство на всички заинтересовани страни на всички нива на управление във всички сектори.

Политиките за равенство, приобщаване и участие на ромите са в Дневния ред 2030 на ООН за устойчиво развитие, които поставят специален фокус върху уязвимите лица/ групи в риск от маргинализиране и социално изключване. Изпълнението на приоритетите и целите на Стратегията в областта на заетостта, образованието, здравеопазването и жилищната политика, ще допринесат за постигане на Целите за устойчиво развитие на ООН, и в частност: Цел 1 „Изкореняване на бедността повсеместно и във всички нейни форми.“, Цел 2 „Премахване на глада, постигане на сигурност на храната и по-качествено хранене и насърчаване на устойчиво селско стопанство.“, Цел 3 „Осигуряване на здравословен начин на живот и стимулиране на благосъстоянието за всички във всички

† Стратегически и оперативни национални документи на отговорни институции: Министерството на образованието и науката; Министерството на здравеопазването; Министерството на регионалното развитие и благоустройството; Министерството на труда и социалната политика; Министерството на културата; Министерството на вътрешните работи; Министерството на правосъдието; Комисията за защита от дискриминация и др. в изпълнение на националната политика за повишаване на качеството на живота и за гарантиране на равните възможности на българските граждани.

‡ Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, Приложение 2 към НПР 2030 - Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС (Май 2019 г.) е публикувана на <https://www.minfin.bg/bg/1394>

възрасти.“, Цел 4 „Осигуряване на приобщаващо и равностойно качествено образование и стимулиране на възможностите за учене на всички през целия живот.“, Цел 5 „Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и девойки.“, Цел 7 „Насърчаване на постоянен, приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достоен труд за всички.“ и Цел 10 „Намаляване на неравнопоставеността в и между страните“.

Стратегията се вписва в контекста на развитието на европейските политики в областта на интеграцията на ромската общност, като отчита насоките, дадени в директиви, препоръки, резолюции, съобщения, заключения и други документи на Европейския съюз.§

Документът отчита ангажиментите към Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), Рамковата конвенция за защита на националните малцинства на Съвета на Европа, Плана на Съвета на Европа за приобщаване на ромите и пътуващите/ неуседналите общности 2020-2025 г. (Strategic Action Plan for Roma and Traveller Inclusion 2020-2025); и редица други документи.

Основен принцип при разработването на Стратегията е партньорството и широките консултации с всички заинтересовани страни. Тяхното участие във всеки етап от процеса на подготовка на документа е в стремеж за отразяване на реалните нужди и значими проблеми на общността, имащи пряко отношение към социално-икономическото развитие на страната, както и обхващане на всички възможни решения.

Настоящият документ се приема за период до 2030 г. включително.

Оперативното изпълнение на Областната стратегия на област Хасково за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) се осъществява чрез краткосрочни общински планове за действие (ОПД), първият от които е за периода до 2021-2023 г.

След 2030 година Стратегията ще може да бъде продължена, допълнена или изменена, в зависимост от постигнатите резултати, съществуващите политически, социални и икономически реалности и нови предизвикателства.

За постигане на дългосрочната цел за осигуряване на ефективно равенство и намаляване

§ Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 г. относно прилагане на принципа на равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход; Директива 2000/78/ЕО на Съвета за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите; Рамково решение 2008/913/ПВР на Съвета относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия посредством наказателното право; Хартата за основните права; Резолюция на Европейския парламент от 28.04.2005 г. относно ситуацията на ромите в Европейския съюз; Резолюция на Европейския парламент от 01.06.2006 г. относно ситуацията на ромските жени в Европейския съюз; Съобщение на Комисията до Европейския Парламент, Съвета, Европейския Икономически и Социален Комитет и Комитета на Регионите - Недискриминация и равни възможности: подновен ангажимент {SEC(2008)2172} от юли 2008 г.; Заключения на Съвета на министрите на ЕС от 8.12.2008 г. относно включване на ромите; Резолюция на Европейския парламент от 11.03.2009 г. относно социалното положение на ромите и подобряването на техния достъп до пазара на труда в ЕС (2008/2137/INI); Общите основни принципи за включване на ромите, приети от Съвета на ЕС на 8 юни 2009 г., с отчетената необходимост от нарастване на усилията на правителствата за постигане на видими резултати от интеграционните действия спрямо ромската общност, със съответните европейски политически инструменти и институционални механизми, програми и инициативи; резултатите от действията в рамките на Европейската платформа за ромско включване; Европейските срещи на върха за ромите; Препоръката на Съвета от 9 декември 2013 година относно ефективни мерки за интегриране на ромите в държавите-членки; Резолюция на Европейския парламент от 12 февруари 2019 г. относно необходимостта от подобрена стратегическа рамка на Европейския съюз (ЕС) за националните стратегии за приобщаване на ромите за периода след 2020 г. и за засилване на борбата срещу антиромските настроения (2019/2509(RSP)); Резолюция на Европейския парламент от 17 септември 2020 г. относно изпълнението на националните стратегии за интегриране на ромите: борба с отрицателните нагласи към хората с ромски произход в Европа (2020/2011(INI)); Препоръката на Съвета от 12 март 2021 г. относно равенството, приобщаването и участието на ромите (2021/C 93/01).

на различията между ромите и останалата част на населението, в Стратегията са заложили три хоризонтални цели в областта на равенството, приобщаването и участието и четири секторни цели в областта на образованието, здравеопазването, жилищните условия и заетостта.

II. ЕВРОПЕЙСКИ И МЕЖДУНАРОДЕН КОНТЕКСТ**

Европейската комисия (ЕК) публикува през 2018 г. Доклад относно междинната оценка на рамката на ЕС за национални ромски стратегии от 2011 г. (Рамката на ЕС от 2011)^{††}.

Оценката показва, че не е постигната амбицията на Рамката на ЕС от 2011 г. да „сложи край на изолацията на ромите“. Докладът за оценка на Комисията заключи, наред с другото, че „оценката показва, че Рамката на ЕС от 2011 г. е началото на процес, който въпреки многото ограничения и предвид мащабната задача, отчита положителни резултати и първоначална промяна в тенденциите“. Това ясно показва нейната добавена стойност за ЕС и по-специално чрез поставянето на приобщаването на ромите на високо място в дневния ред на ЕС и в националните програми и чрез мобилизиране на политиката, правните и финансовите инструменти на ЕС. Без Рамката на ЕС от 2011 г. приобщаването на ромите би се радвало на по-скромен политически ангажимент, по-малко финансова подкрепа и внимание на национално ниво.

Подчертава се още, че „докато при първоначалната фаза са постигнати някои осезаеми, макар и недостатъчни резултати, оценката сочи, че цялостният процес трябва да бъде засилен и да стане по-добре фокусиран, с акцент върху подобрена политическа ангажираност, въвеждане на конкретни измерими цели и строг мониторинг и по-ефективно изпълнение, подкрепено с достатъчно системи за финансиране и управление на участието“^{†††}.

** Данните, посочени в раздела, са от Резолюция на Европейския парламент от 17 септември 2020 г. относно изпълнението на националните стратегии за интегриране на ромите: борба с отрицателните нагласи към хората с ромски произход в Европа (2020/2011(INI)). В Резолюцията са ползвани и данни от Второ проучване за положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз – Роми – Избрани резултати, Агенция за основните права (FRA) на Европейския съюз, 2016 (EU MIDIS II) 2016 г.

†† СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА Доклад относно оценката на Рамката на ЕС за национални стратегии за интегриране на ромите до 2020 г. {SWD(2018) 480 final}; COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Evaluation of the EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020 Accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Report on the evaluation of the EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020 {COM(2018) 785 final}.

††† РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА Аналитичен доклад придружаващ СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА Съюз на равенството: Стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите и придружаващото я предложение за преработена препоръка на Съвета относно националните стратегически рамки за равенство, приобщаване и участие на ромите {COM (2020) 620 final} - {COM (2020) 621 final}.

Според проучване на Агенцията за основните права (FRA) на Европейския съюз EU-MIDIS II^{§§} през 2016 г. 80 % от ромското население в девет държави-членки на ЕС с най-голямо ромско население, вкл. България, живее под прага на бедността в страната.

Бедността е както резултат, така и фактор за антиромските нагласи, изключването в образованието, заетостта, здравеопазването и жилищното настаняване.

Основна цел на стратегията на ЕС „Европа 2020“ е: 20 млн. души, включително ромско население, да бъдат извадени от ситуацията на бедност, като се има предвид, че броят на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, е намалял с 3,1 милиона между 2008 г. и 2017 г., ЕС далеч не е постигнал целта си по стратегията „Европа 2020“ за намаляване на този брой с 20 милиона до 2020 г.

Според същото изследване 61 % от гражданите на ЕС считат, че **дискриминацията** срещу ромското население е широко разпространена в страната им. Продължава да съществуват дълбоко вкоренени, устойчиви и структурни, и често институционални и административни **антиромски нагласи** на всички равнища на европейското общество и те се проявяват ежедневно като основна пречка пред постигането на пълния потенциал на ромското население като граждани на ЕС, ползващи се в пълна степен с основни права, социално приобщаване и равенство във всички сфери на живота, включително жилищно настаняване, образование, здравеопазване и заетост.

43 % от ромското население е подложено на дискриминация, когато се опитва да закупи или наеме **жилища**, и не е достатъчно осведомено за своите права по отношение на равенството. Ограниченият достъп до жилищно настаняване и комунални услуги като чиста вода и канализация има отрицателно въздействие върху резултатите в областта на образованието, заетостта и здравето и се отразява неблагоприятно на социалното приобщаване като цяло.

Продължителността на живота и **здравният статус** на ромското население продължават да са значително по-ниски, отколкото за останалите граждани във всички европейски държави. Очакваната продължителност на живота в момента на раждане в ЕС е 76 години за мъжете и 82 за жените, а за ромското население тези прогнози са с 10 години по-ниски. Детската смъртност в ЕС е 4,3 на хиляда живородени деца и има доказателства, че процентът е много по-висок сред ромските общности.

Все още е голям делът на ромите, които не завършват основно и начално образование. Съществен е броят и на ромите, които напускат преждевременно училище и не завършват средно образование. Едва половината от ромските деца получават предучилищна подготовка или посещават детска градина и много малка част от тях продължава училище след завършване на задължителното образование. Само 21 % от ромските жени и 25 % от ромските мъже на възраст между 16 и 24 години са завършили средно образование

^{§§} Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз – Роми – Избрани резултати, Агенция за основните права (FRA) на Европейския съюз, 2016 (EU MIDIS II) 2016 г.

(ISCED3) или висше образование. През 2019 г. 68 % от ромските деца са напуснали преждевременно училище, въпреки целта от 10 % от предишната Рамка на ЕС 2011 г. за национални стратегии за интегриране на ромите и стратегията „ЕС 2020“.

18 % от ромските деца са преминали към по-висока степен на **образование**, а процентът на отсъствията и преждевременното напускане на училище сред учениците с ромски произход е бил значително по-висок, отколкото при други категории ученици.

Ромското население се сблъсква с дискриминация в **инициативи за заетост**. През 2015 г. нивата от 43 % на платена заетост за ромското население на възраст между 20 и 64 години са много под средните за ЕС от 70 %, като се има предвид, че положението на младите хора е значително по-лошо, като 63 % от ромите на възраст между 16 и 24 години не са заети с работа, учене или обучение спрямо средните за ЕС 12 %.

72 % от младите жени от ромски произход не са заети с работа, учене или обучение, спрямо 55 % от ромските младежи. 43 % от ромските мъже и 22 % от ромските жени имат някаква форма на платена заетост. Европейският стълб на социалните права изведе на преден план основното право на всеки да работи, както и укрепването на социалните права като условие за положително въздействие върху живота на хората, в това число и на ромите. Голяма част от ромското население, което живее на границите на извънредна бедност, е принудена от това положение да приема работа със заплата далеч под минималната, други са принудени да оцеляват от заетост в неформалната икономика, което силно увеличава вероятността за експлоатация и злоупотреба с трудовите им права.

Ромската култура е част от европейската култура и европейските ценности. Ромите са допринесли за културното богатство, разнообразието, икономиката и общата история на ЕС. Активното участие на ромски индивидуални или групови изпълнители в създаването на продукти на европейската култура е доказателство за потенциала за реализиране на включващи и интеграционни политики в другите сфери на обществен, икономически и политически живот.

С ясни цели и подновен ангажимент за постигане на реална промяна през следващото десетилетие **Европейската комисия предлага минимални цели за 2030 г.** въз основа на напредъка, постигнат при предишната рамка.

Те включват:

- намаляване поне наполовина на дела на ромите, които са подложени на дискриминация;
- удвояване на дела на ромите, които съобщават за случаи, в които са били подложени на дискриминация;
- намаляване поне наполовина на разликата в бедността между ромите и населението като цяло;
- намаляване поне наполовина на разликата в участието в образованието в ранна детска възраст;

-
- намаляване наполовина на дела на ромските деца, които посещават сегрегирани училища, в държавите членки със значително ромско население;
 - намаляване поне наполовина на разликата в заетостта и на разликата в заетостта между жените и мъжете;
 - намаляване поне наполовина на разликата в средната продължителност на живот;
 - намаляване най-малко с една трета на разликата по отношение на изключително лошите жилищни условия;
 - гарантиране, че най-малко 95 % от ромите имат достъп до чешмяна вода.

Предложените от Европейската комисия поредица от общи характеристики и минимални ангажименти за всички национални стратегически рамки за ромите очертават общ подход и целят да подпомогнат държавите-членки да разработят значими и ефективни национални стратегически рамки за ромите. Същевременно ЕК посочва, че държавите-членки притежават основните компетенции в областите, обхванати от Рамката и подкрепя прилагането на диференциран подход при разработването политиките.

III. НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ – АНАЛИЗ НА ПРОБЛЕМИТЕ И СИТУАЦИЯТА ***

Много роми страдат от крайна бедност, безработица, ниско ниво на образование, неадекватни жилищни условия, лошо здравеопазване и благосъстояние. Социалното изключване засилва предразсъдъците срещу ромите, което прави тяхната маргинализация социално приемлива. В особено неравнопоставено положение остават категории от ромската общност като ромските жени, младежи, възрастни хора. Веднъж те биват дискриминирани като роми и втори път включително от членове на ромската общност. Ромските жени и младежи продължават да изостават спрямо ромските мъже и жените в общото население в ключови области като здравеопазване, образование и заетост.

Изследване на Агенцията за основни права на ЕС – FRA (2016), част от което включва и България, сочи, че при ромските жени се отчитат много по-ниски равнища на заетост, отколкото при мъжете роми — 16 % в сравнение с 34 %. Процентът на младите роми на възраст 16—24 години, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност, в България е (разпределен по пол): 79% за младите ромски жени и 52 % за младите ромски мъже (65 % среден коефициент за ромите в България, при среден коефициент за България от 22% и за ЕС от 11.5 %)(FRA, EUROSTAT, 2016). Съществува риск поради средносрочните социално-икономически въздействия на пандемията от COVID-19,

*** Изводите, залегнали в раздела, са въз основа на анализа в Цялостния доклад за оценка на интеграционните политики към ромите в България в периода 2012-2019 г. с включени препоръки по целевите направления на публичните политики, в т.ч. вкл. анти-дискриминация, равнопоставеност на половете и взаимодействие с гражданското общество, изготвен от екип на Института по философия и социология на Българската академия на науките. Докладът е наличен на <http://www.nccedi.government.bg/bg/node/356>.

неравенствата да се увеличат още повече в стратегическа перспектива. Дистанционното и дигиталното образование, например, често не е достъпно за ромски деца от семейства в неравностойно положение, което задълбочава неравенствата в образованието, от които неизбежно ще последва изключване от всички сфери на индивидуална и груповата обществена дейност.

По прогнози на Световната банка^{†††} към 2050 г. България ще има най-бързо свиващото се население в трудоспособна възраст в света. Според доклада на банката^{‡‡‡} България е на път да се превърне в страната с най-голям спад на хората в трудоспособна възраст. Експертите на банката отбелязват, че застаряването на населението изисква промяна в пазара на труда, образованието и здравеопазването. Необходимо е да се насърчават по-гъвкави условия на труд, както и адаптиране на работните места към нуждите на по-възрастната работна сила. Според същия доклад ще се увеличи и дялът на работниците от ромски произход: ромите вече представляват между 9 и 19% от новите участници на пазара на труда.

Нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс.

През последните години в България^{§§§} се наблюдава трайна тенденция на подобряване на образователната структура на населението, при нарастване на дела на завършилите висше образование и намаляване на броя на хората с основно и по-ниско образование. Националното представително проучване "Образователни постижения на ромските общности в България" с възложител Фондация „Тръст за социална алтернатива“ (ТСА), проведено от Глобал Метрикс през 2019 г.^{****} показва:

- Все по-голям дял от ромите вярват, че младите хора от общността трябва да останат възможно най-дълго време в образователната система. „Има се предвид първо завършване на средно и второ завършване на висше образование“;
- Дялът на ромските деца, посещаващи училище се е увеличил във всички възрастови групи в сравнение с 2011 г.;
- Дялът на завършилите висше образование роми е два пъти по-висок сред тези от тях, които са посещавали детска градина;
- През 2019 г. дялът на трудово заетите роми е два пъти по-висок в сравнение с 2011

^{†††} Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, Приложение 2 към НПР 2030 - Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС (Май 2019 г.).

^{‡‡‡} Анализ на Световна банка за развитието на България от 2013 г.

^{§§§} Национална програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030, Приложение 2 към НПР 2030 - Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС (Май 2019 г.).

^{****} Националното представително проучване "Образователни постижения на ромските общности в България" , с възложител ТСА, проведено от Глобал Метрикс през 2019г.

г.

Въпреки подобряването на образователната структура на населението, продължават да са налице някои предизвикателства, както и тревожни сигнали за качеството на образованието. Делът на ромските ученици, които посещават училища със смесен етнически състав на учениците, намалява почти два пъти. Увеличава се делът на учениците в училища, където има концентрация на ученици от ромски произход – почти всяко второ дете от ромски етнически произход се обучава в училище, където ромите преобладават.

Процесите за осигуряване на равен достъп до качествено и приобщаващо образование и за образователна интеграция на децата и учениците от ромски произход са тясно свързани и са съпътствани от унаследени във времето негативни фактори и от нови такива, допълнително затрудняващи реализирането и ефективността им. Негативно въздействие оказват наличието на т.нар. „първично сегрегирани“ образователни институции, съществуващите негативни нагласи и стереотипи спрямо „различието“, консервативните традиции, понижаващи значението и ценността на образованието, ниският образователен статус на родителите. Допълнително утежняващи тези процеси са: повишената зависимост от социално-икономически фактори, демографското развитие на населените места, разширяващият се процес на т. нар. вторична сегрегация на образователни институции. Въздействието им е с различно измерение, степен и специфика на проявление в различните населени места, което доказва необходимостта от ясни, диференцирани мерки, възпроизведени от местната власт и подкрепени от Министерството на образованието и науката (МОН).^{††††}

Резултатите от проучване на FRA от 2014 г. “Образование: положението на ромите в 11 държави-членки на ЕС Проучване сред ромите“^{††††}, показват, че децата, които живеят в квартали с голям дял на ромски домакинства, по-често се обучават в училища/ паралелки с висок дял на ромски деца. Концентрацията на роми в определени жилищни райони също може да е причина за училищна сегрегация. Децата обикновено посещават училища в близост до дома им и поради това етническият състав на училищните паралелки често отразява етническият състав на квартала. Макар че може да се очаква, че жилищната сегрегация може да се трансформира в образователна сегрегация, изненадващо резултатите от проучването показват, че обратното невинаги е вярно: животът в несегрегирана среда не води непременно до интегрирано образование.

Въпреки че делът на ромите, които живеят в смесени райони и посещават сегрегирани образователни заведения, е по-нисък от този на ромите, които живеят в сегрегирани жилищни райони, този дял все още остава висок.

Има случаи, в които ромските деца, които живеят в смесени или преимуществено

^{††††} Национална програма Подпомагане на общини за реализиране на дейности за Образователна десегрегация <https://www.mon.bg/bg/100740>.

^{††††} [Образование: положението на ромите в 11 държави-членки на ЕС Проучване сред ромите - Данни на фокус](#), FRA, 2016 г.

неромски квартали, попадат в паралелки, в които повечето или всички ученици са роми. Следователно жилищната десегрегация увеличава шансовете за училищна десегрегация, но сама по себе си не е достатъчна, за да предотврати фактичката сегрегация.

Общините следва да предприемат действия за превенция на потенциалната вторична сегрегация. Общината е най-важната институция, която може да се справи с тази заплаха, училището само не може да спре отлива на неромски ученици, особено в среда със силни тенденции към сегрегация.

Представянето на учениците с ромска и турска етническа принадлежност показва значително изоставане спрямо етническите българчета, равняващо се на 3 образователни години по отношение на четенето и 2 образователни години по отношение на математиката и науките. Последните проучвания^{§§§§} все по-ясно показват, че първокласните, достъпни като цена и разстояние, образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ), здравни и социални услуги в ранното детство са в основата на доброто здраве, благосъстояние, развитие и учене през целия живот на всеки човек. В краткосрочен и дългосрочен план предоставянето на качествено ОГРДВ има ясно положително въздействие върху успеваемостта в образованието, на пазара на труда, справянето с бедността и социалното изключване. Освен това инвестирането в ранното детско развитие намалява неравенствата в постиженията и подобрява резултатите, свързани със здравето. Въпреки че програмите за родителска подкрепа, домашни посещения и приобщаващо, качествено образование и грижи в ранна детска възраст облагодетелстват всички деца, тези и други инвестиции в ранното детство са особено ползотворни за децата, които са в най-уязвимо и неравностойно положение, включително ромските деца, чиито семейства едновременно принадлежат към малцинство и имат ниски доходи. За да постигнат максимално въздействие, изпълнителите на услуги за грижи в ранното детство трябва активно да ангажират и изграждат отношения на доверие с всички родители като с равностойни партньори, обединени от общата цел за всеобхватна пълноценна грижа и възможности за ранно обучение както в заведенията за предоставяне на услуги, така и в ежедневната домашна среда на малките деца. Макар че спадът в преждевременното напускане на училище и все по-високият процент на участие на ромските деца в задължителното образование са положителни тенденции в България през последните години, редица бариери продължават да възпрепятстват ромските деца от равен достъп и участие в ОГРДВ и други, съществени за ранното детство услуги. Децата в по-малките населени места израстват при изключителна липса на достъп до здравни, образователни и социални услуги. Няма достъп до логопед, рехабилитатор, лечение и т.н. Като цяло липсват и достъпни детски градини в селските и отдалечените райони, в близост до ромските квартали в градовете. Качеството на предоставеното ОГРДВ се възпрепятства от недостатъчната подготовка на възпитателите и другите служители в области като приобщаващо образование, ранно детско развитие, етническо многообразие и др. Специално

^{§§§§} Доклад „Ранното детство в ромските общности в България“ (RECI+), изготвен от Институт „Отворено общество“ – София 2020 г.

внимание заслужава и повишаване на родителската компетентност при провеждане на политики за РДР (ранно детско развитие), което се случва в семейна среда и изисква развитие на познанията, нагласите и уменията на родителите. Затова услугите за повишаване на родителската компетентност са от изключителна важност, както и политиките за създаване на разнообразни форми на качествени услуги за развитие и образование на децата близо до семейната среда и възможност за работа с родителите.

Изпълнението на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст***** показва приблизително 10,6% брутна ефективност и съответно 23,5% нетна ефективност (поради огромен брой заминали в чужбина деца) през 2018 г. и приблизително 37,6% нетна ефективност през 2019 г. Дейностите по Механизма следва да продължат до постигане на заложените цели.

Необходимо е да се доразвие и подобри разбирането за комплексна превенция, която следва да е трикомпонентен процес: първична (обща), вторична (на групи в специфична рискова ситуация) и третична (превенция на повторно отпадане). Ефективна практика с добро въздействие в това отношение се оказва въвеждането на образователните медиатори, но те са само елемент от превенцията и не може да се разчита, че само те ще решат проблемите с обхвата и отпадането. Поддържа се и развива Информационна система за реализация на Механизма (ИСРМ), която предоставя интегрирана електронна среда и осигурява информационна база за деца и ученици на възраст от 5 до 18 години, които не са обхванати в образователната система, за които има риск от отпадане от училище или са напуснали преждевременно образователната система и др.

Осигуряването на „качествено образование в мултикултурна среда“ също среща проблеми при реализацията си. Ясно и еднозначно е увеличена подкрепата за настаняване на деца в смесени училища и детски градини и от 387 деца през 2014 г., подкрепените през 2018 г. деца вече са 3468.

Създаденият Национален стандарт за интеркултурно образование†††† е в съответствие с релевантните международни стандарти и обученията на педагози и директори в това отношение следва да продължат и да се доразвиват.

В областта на образованието е постигнат напредък по отношение на създаване и функциониране на средишни и защитени детски градини и училища, които са изключително необходими от гледна точка на социалната интеграция и приобщаващото образование на населението с ромска идентичност, населението, което околните възприемат като такова,

***** С Решение № 373 от 05.07.2017 г. на Министерския съвет е създаден Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст. През 2018 г. е прието Постановление на Министерския съвет № 100/08.06.2018 г. за създаване и функциониране на постояннодействащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

†††† Държавен образователен стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, приет с Наредба № 13 от 21.09.2016 г., обн. - ДВ, бр. 80 от 11.10.2016 г., в сила от 11.10.2016 г., издадена от Министъра на образованието и науката.

както и населението, което живее в малки и отдалечени населени места. Едно от най-съществените постижения за подпомагането на равния достъп до качествено образование е постигнатият висок обхват на децата, включени в обученията за изучаване на български език, за които той не е майчин. Езиковата интеграция е най-добрият възможен начин за успешна последваща социализация на пазара на труда и е ключ към преодоляването на сегрегацията и концентрацията на бедност, основана на етнически характеристики. Устойчива и успешна е политиката за целодневна организация на учебния ден за учениците от I до VIII клас от средишните училища, която преодолява както някои недостатъци в семействата, в които няма образователен капацитет за подкрепа на децата в образованието, така и проблеми, свързани с концентрацията на бедност в някои райони на страната.

Изключително уместни са мерките за обучение на неграмотни лица като ключ към трудова и социална им интеграция в обществото, работата с родителите, обучение на учители, валидиране на знания, умения и компетентности, придобити чрез неформално обучение и самостоятелно учене.

За да се оценят въздействието и дългосрочните последици от прилагането на дадени мерки (особено в сферата на образованието) трябва да измине определен период от време, който да обхваща целия училищен образователен цикъл. Например за кохортите (поколенията), започнали предучилищна подготовка през 2016 г., най-релевантно ще бъде да се направи оценка след 2030 г., когато ще е минал целият им училищен образователен цикъл. Това на свой ред поставя задачата да се изработят подходящи средства и методи за наблюдение, чрез които да се оценява ефективността на политиките и дейностите и да се предлагат необходимите промени.

Необходимо е по-нататъшно прецизиране на процедурите по идентификация на целевите групи; мерките да се ориентират към решаване на конкретни комплексни проблеми, ясно дефинирани през местни общности и с предварително направена оценка на нуждите и планиране на разходите; да се прецизират моделите на превенция и подходите за осигуряване на обхват; да се работи за изграждане на разбиране за добрите практики; да се постави акцент върху преодоляване на предразсъдъците и дискриминацията, основани на апорофобия и ксенофобия, които са ключова причина за сегрегация в образованието, заетостта и условията на живот.

През последните години средната продължителност на живота в България^{****} следва общата за ЕС тенденция на нарастване и достига 74.8 години през 2017 г., спрямо 72.7 години през 2007 г., но остава най-ниска в ЕС.

По данни на Евростат за 2018 г. очакваната продължителност на живота в момента на раждане в ЕС е: 78.2 години за мъжете и 83.7 за жените. За ромското население тези прогнози са с 10 години по-ниски.

^{****} Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2030, Приложение 2 към НПР 2030 - Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС (Май 2019 г.)

Същевременно, страната остава с най-висока смъртност в рамките на ЕС, при допълнително нарастване на показателя през последните десет години, като през 2017 г. коефициентът на смъртност достига 15.5‰ (при 10.3‰ средно за ЕС).

Детската смъртност проявява устойчива тенденция на намаление през последните години, достигайки 6.4‰ през 2017 г., но остава почти двойно по-висока от средното ниво в ЕС (3.6‰), като продължава да е особено висока в регионите с компактни етнически малцинствени и маргинализирани общности. Областите с най-висока детска смъртност са Добрич (12.9‰) и Сливен (12.6‰), докато в София показателят възлиза на 2.6‰.

Повишаването на здравната култура и информираността на населението е важна стъпка за осъзнаване на необходимостта от ползване на здравни грижи и услуги. Уместни са мерките за провеждане на беседи, информационни кампании за хранене и отглеждане на децата, за начините за предпазване от нежелана и ранна бременност, за семейното планиране и кампании за ползите от имунизациите и мотивирането им за редовното им прилагане, съгласно Националния имунизационен календар и др., но липсва информация за процедурите по идентификация на целевите групи.

Относително ниското участие на ромите в пазара на труда обуславя ниски доходи, с което се свързва и ограничен достъп до здравни услуги. С позитивно въздействие се оценява провеждането на профилактични прегледи и изследвания на здравно неосигурените лица от ромски произход и на такива със затруднен достъп до лечебни заведения с наличните 21 мобилни кабинети.

Усилията на Министерството на здравеопазването (МЗ) са съсредоточени в разширяването на мрежата от здравни медиатори. Не съществува стандартизиран подход за определяне на броя здравни медиатори в зависимост от броя на населението в риск и по тази причина има квартали без здравни медиатори, докато в други квартали има по няколко, т.е. разпределението е неравномерно и не гарантира равен достъп.

Счита се, че дългосрочно безработните лица са една четвърт от цялото неосигурено население. Лицата, които могат да си позволят вноски за социално, здравно осигуряване, но избират да не ги плащат, представляват още една четвърт от цялото неосигурено население. Гражданите без валидна лична карта също не са осигурени. Този проблем засяга по-специално ромското население и незаконните мигранти. Според оценките, близо една трета от ромското население не притежава валидна лична карта (Институт за пазарна икономика 2018 г.). Заедно тези групи представляват около 16% от цялото население в регионите Бургас, Варна и Добрич Въпреки че в Националната здравно-осигурителна каса (НЗОК) се прехвърлят допълнителни средства, за да се покрият някои профилактични дейности и активно лечение на неосигурени лица, данните сочат, че някои от тези лица по-често пропускат първична медицинска помощ или търсят помощ едва след като здравето им се влоши. Недостигът на медицински специалисти, особено на медицински сестри и общопрактикуващи лекари, възпрепятства развитието на първичната помощ и

предоставянето на услуги.§§§§§ Неравномерното разпределение на лечебните заведения, медицинските специалисти и услуги в цялата страна също затруднява достъпа, като селските райони често са ощетени, докато в по-големите градове има свръхпредлагане на услуги. Това води отново до недостъпни здравни грижи за представителите на различни социални групи.

В контекста на свързаната с COVID-19 криза се наблюдава влошаване на положението на маргинализираните групи от ромското население в пренаселени райони и селища.

Необходимо е да се предостави подкрепа и медицински грижи, за да се ограничи разпространението на вируса, като се има предвид, че икономическите и социалните последици от свързаната с COVID-19 криза заплашват да засегнат най-сериозно и да задълбочат съществуващите неравенства във всички приоритетни области на приобщаването на ромското население.

По отношение на заетостта, по данни на Националния статистически институт, нивото на икономическа активност в страната формира тенденция на постоянно нарастване и достига исторически максимум през 2019 г. като достигната стойност 73.2% за лицата на 15-64 навършени години все още изостава от средното ниво в ЕС – 74.0%. В различните възрастови групи, най-голямо е изоставането спрямо ЕС при младежите (15-24 години), достигащо 17.8 процентни пункта (41.7% - средно за ЕС и 23.9% – в България). Значително по-ниска е разликата при основния контингент в работната сила (лицата на възраст 25-54 години) – 85.8% от населението в страната е икономически активно, спрямо 86.1% в ЕС. Всеки четвърти със средно и всеки девети с висше образование е икономически неактивен. Това означава, че значително по-малко са изключените от пазара на труда сред по-високообразованите.

През 2019 г. равнището на безработица в България намалява до 4.2%, при средни стойности за ЕС, 6.3%. Въпреки позитивната тенденция, обаче, преобладаващата част от безработните в страната (56.7% през 2019 г.) остава извън заетост повече от една година, а всеки трети безработен не успява да си намери работа повече от 2 години. Дългият престой извън работа е свързан със загуба на трудови умения и навици и намалява значително шансовете на лицата за повторно интегриране в заетост. Лицата без квалификация и специалност формират най-голямата група (59%) в структурата на безработните, като малко над две трети от лицата в групата са с основно и по-ниско образование. В териториален аспект, равнището на безработица също варира в широк диапазон, като например: 2.3% в Югозападния район до 10.8% в Северозападния район.

България е една от държавите-членки на ЕС с най-висок дял на младите хора между 15 и 24-годишна възраст, които не са нито в образование, нито в обучение, нито в заетост (NEETs). При средно ниво от 10.1% за ЕС през 2019 г., стойността на показателя за страната възлиза на 13.7%. По данни от проучване на Детския фонд на ООН УНИЦЕФ, мнозинството

§§§§§ Здравен профил на страната 2019 г., State of Health in the EU, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels

от NEETs в страната са със средно или по-ниско образование, живеят предимно в малки населени места и повече от половината принадлежат към малцинствените етнически групи.

Изведени са четири рискови фактора, които спомагат за формиране на групата на NEETs – семейна среда, образование, недостатъчно добре ориентирано към потребностите на учениците, липса на подходяща квалификация и липса на мотивация за развитие.

В повечето региони в страната политиките по активиране на ромите постигат добри резултати. За това в голяма степен спомагат медиаторите и трябва да има повече такива в областните центрове с голяма концентрация на ромско население. По-сериозното развитие на услуги за професионално ориентиране и осъществяването на достатъчен брой успешно развили се индивидуални случаи би могло да спомогне и младежките, и ромските медиатори в усилията им по активация*****.

Политиките по активиране на младежи успешно идентифицират групите с най-значителни проблеми – ромите и младежите с основно и по-ниско образование, но засега усилията за включването им на пазара на труда са с умерен успех†††††.

За наблюдавания период††††† в страната се отчита намаляване на броя на регистрираните роми в Дирекции „Бюро по труда“ (ДБТ), което се обяснява с ефективността на изпълняваните програми и мерки, както и с общото икономическо развитие на страната. Наред с това, множество местни общности все още отказват да се самоидентифицират като роми в ДБТ.

Наблюдава се сезонност в заетостта, свързана с трансграничната трудова миграция.

Запазва се тенденцията на урбанизация§§§§§§ – увеличаване на относителния дял на градското население и намаляване на населението в селата. Към края на 2017 г. в градовете живеят 5 181 755 души, или 73.5% от цялото население (спрямо 70.7% през 2007 г.), а в селата живеят 1 868 279 души, или 26.5% от населението на страната.

След 2007 г. населението в градовете намалява значително по-бавно (с 4.1%) от това в селата (с 16.5%), което довежда до нарастването на относителния му дял.

Концентрацията на населението в 7-те големи града на страната и обезлюдяването на големи територии в страната е тенденция, която води до задълбочаване на регионалните и териториални диспропорции в демографското – а оттам и в социално-икономическото – развитие на българските райони. Динамичните урбанистични процеси изправят градовете

***** Оценка на NEET в България и мерки на политиката за тяхната ефективна интеграция. ИПИ, 2019.

††††† Оценка на NEET в България и мерки на политиката за тяхната ефективна интеграция. ИПИ, 2019.

††††† Цялостен доклад за оценка на интеграционните политики към ромите в България в периода 2012-2019 г., с включени препоръки по целевите направления на публичните политики, в т.ч. вкл. анти-дискриминация, равнопоставеност на половете и взаимодействие с гражданското общество, Институт по философия и социология на Българската академия на науките.

§§§§§ Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2030, Приложение 2 към НПР 2030 - Анализ на социално-икономическото развитие на страната след присъединяването ѝ към ЕС (Май 2019 г.).

пред множество икономически, екологични, климатични и социални предизвикателства и проблеми.

По данни на Националния статистически институт, от преброяването на населението и жилищния фонд от 2011 г., лицата от ромската етническа група са разпределени териториално във всички области. Най-голям е дялът им в област Монтана - 12,7 %, и Сливен - 11,8 %, следвани от Добрич - 8,8 %, Ямбол - 8,5 %, при общо за страната 4,9 %.

Бедност по етнически признак

Според Индикаторите за бедност и социално включване, публикувани от Националния статистически институт^{*****}, през 2019 г. най-висок е относителният дял на бедните сред лицата, самоопределили се от ромската етническа група – 64.8%, а най-нисък – сред лицата, самоопределили се от българската етническа група – 16.7%.

Бедност по етнически признак (BG-SILC 2019)

Разпределение на лицата в домакинствата по етническа принадлежност и риск от бедност

	Бедни	Небедни
Общо за страната	22.6	77.4
Българска	16.7	83.3
Турска	31.6	68.4
Ромска	64.8	35.2
Други	21.5	78.5

Наблюдават се съществени различия в разпределението на бедните от различните етнически групи според икономическата им активност. Сред бедните от българската етническа група преобладават пенсионерите (55.2%), докато при ромската етническа група най-висок е относителният дял на безработните лица (36.6%). По отношение на работещите лица най-висок е относителният дял на работещите бедни сред ромската етническа група – 27.5%, при 24.0% работещи бедни от турската етническа група и 22.0% сред българската етническа група.

Образователното равнище оказва силно влияние върху риска от бедност независимо от етническата принадлежност – и при трите основни етнически групи с нарастване на образователното ниво рискът от бедност за работещите лица намалява. Рискът от бедност за лицата с начално и без образование е 24 пъти по-висок в сравнение с риска от бедност при лицата с висше образование за българската етническа група и 11 пъти по-висок за турската етническа група. При лицата, определили се като роми – 57.3% с начално и без образование са бедни, докато при лицата с висше образование няма нито един беден.

Продължава пространствената обособеност на ромската общност, както в градските, така

***** [Индикатори за бедност и социално включване през 2019 година](#), BG-SILC 2019, Национален статистически институт, 2019 г.

и в селските региони, водеща до социална изолация на жителите им, до влошаване на жилищните условия, до проблеми с изграждането и поддръжката на инфраструктурата и хигиената, до транспортни проблеми и трудности при осигуряването на услуги.

Нерешен остава проблемът с незаконно строителство, несъобразено със строителните правила, високата гъстота на населението и пренаселеността в жилищата. Това поставя висок процент от ромските домакинства в постоянен риск от премахване на единствените им жилища и превръщането им в бездомници. Продължаващ е и проблемът с липсата на законови мерки за осигуряване на алтернативно жилище в случаите на премахване на единствен дом.

Отчитаните проекти и дейности като „ромски“ нямат пряко отношение към подобряване на условията на живот в кварталите с компактно население, нито към подобряване на социалната среда и уличната инфраструктура в тях, а засягат общи административни дейности на общинско ниво и подобряване на градската среда и образователните институции извън кварталите с концентрация на бедност. Следва да се обърне специално внимание и на пространствената сегрегация, която е многомерен феномен на жилищна и социална диференциация, който възниква по различни причини. Следва да се насочи специално внимание към картиране и проследяване на промените в териториалния обхват на ромските квартали/махали; да се изследва характеристиката на моделите на пространствена сегрегация, тяхната структура и пространствена организация.

Приетата на 12.03.2021 г. Препоръка на Съвета на Европейския съюз относно равенството, приобщаването и участието на ромите след 2020 г. посочва, че трябва да се обърне специално внимание на борбата с дискриминацията и нейното предотвратяване, включително чрез борба с антиромските нагласи^{††††††††} - специфична форма на расизъм срещу ромите, която се корени в начина, по който обществото като цяло възприема и се отнася към тях, основаващ се на стереотипи и отрицателни нагласи, които понякога може да са неумишлени или несъзнателни.

За периода на изпълнение на НСРБИР 2012-2020 публичните институции – администрация, прокуратура, съдебна система, полицейски органи, Комисия за защита от дискриминация (КЗД) проведоха редица обучения за повишаване на своя институционален капацитет за разпознаване на проявите на антиромска дискриминация и стигматизация^{††††††††}.

Продължават да се наблюдават редица прояви на слово на омразата срещу ромите в публичното пространство в повечето случаи съчетани с фалшиви новини. Особено опасна за обществената кохезия е враждебната реч, изречена от политици и обществени фигури, които

^{††††††††} В Препоръката на Съвета от 12 март 2021 година относно равенството, приобщаването и участието на ромите (2021/C 93/01) е възприет терминът „антиромски нагласи“ като превод на “antigypsyism”; Препоръката на Съвета е публикувана на <http://www.nccedi.government.bg/bg/node/379> . Правно необвързваща работна дефиниция за анти-ромска дискриминация (антиджипсизъм) е приета от Международния алианс за възпоменание на Холокоста на 8.10.2020 г., публикувана на <http://www.nccedi.government.bg/bg/node/337> ; Република България е пълноправен член на организацията от ноември 2018 г.

^{††††††††} Цялостен доклад за оценка на интеграционните политики към ромите в България в периода 2012-2019 г., с включени препоръки по целевите направления на публичните политики, в т.ч. вкл. анти-дискриминация, равнопоставеност на половете и взаимодействие с гражданското общество, Институт по философия и социология на Българската академия на науките.

формират и влияят на общественния дискурс от позицията на властта и обществения престиж, които притежават. Речта на омразата онлайн не се отличава по същество от подобни изрази, открити офлайн. Въпреки това гъвкавостта на онлайн пространството, анонимността, която позволява, потенциалът му да достигне бързо до голяма аудитория и сравнително ниските бариери за влизане, поражда особени предизвикателства, характерни само за неговото съдържание и начините за регулирането му. Както онлайн, така и офлайн разпространяваната враждебна реч срещу ромите изисква бъдещ анализ и допълнителни решителни действия с оглед намирането на нови начини за борба срещу такава реторика, като например алтернативни послания и технологии за проверяване на фактите.

Съгласно проучването на FRA EU-MIDIS II§§§§§§§§ средно всеки втори ром, участвал в проучването, е бил дискриминиран въз основа на своя етнически произход през последните 12 месеца. Проучването е за дискриминация, на която са били подложени през последните 12 месеца, или през последните 5 години в 9 области (търсене на работа; на работното място; при влизане в магазин; от училищен персонал и т.н.); Нивото на дискриминация в Чехия – 64%, Унгария – 62%, България – 26%. За сравнение интервюираните роми в България и Румъния са показали най-ниски нива на дискриминация.

Средно в 7-е държави-членки, в които е проведено изследването, 79% от ромите не са съобщили за случаи на дискриминация към тях. Един от пет интервюирани не е съобщил за дискриминация поради страх от заплаха от извършителите. 39% от запитаните се опасяват от отрицателни последици, ако съобщят за инцидент.

Според изследване на Световната банка от 2014 г.***** ромските жени и мъже са засегнати по различен начин от бедността, социалните норми и способността да правят собствен избор.

В ромските общности се наблюдават промени по отношение на няколко норми във връзка със социалните роли на мъжете и жените. Обхватът на промените варира в различните общности, включвайки: равноправието на половете и разбирането, че мъжете са по-висши от жените; асоциирането на мъжествеността с ролята на човека, осигуряващ благоденствието на семейството. Макар равноправието на половете да не е широко приета ценност, както е във всяка патриархална общност, в някои общности се наблюдава процес на преоценка. Образованите жени открито се противопоставят на традиционното разделение на труда в ромските семейства и на наложената им от това роля, която да се свежда само до домакинските задължения и в грижите по отглеждане на децата.

Някои от най-впечатляващите промени в нормите за половете в ромските общности са: равноправието на половете и понятието, че мъжете превъзхождат жените; ролята на мъжа като осигуряващ прехраната на семейството; висшето образование на жените поражда нови

§§§§§§§§ Второ проучване на положението на малцинствата и дискриминацията в Европейския съюз – Роми – Избрани резултати, Агенция за основните права (FRA) на Европейския съюз, 2016 (EU MIDIS II) 2016 г.

***** РАВЕНСТВОТО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ И ПРИОБЩАВАНЕТО НА РОМИТЕ Звено „Социално развитие“, регион Европа и Централна Азия, Световната банка, януари 2014 г.

ценности, свързани с тяхната работа и изменя перспективата за ролята им в семейния живот.

Ромските жени, които се стремят да завършат висше образование, не гледат на работата си само като на средство за допълнителен доход, но и като на форма за себеизява. Много ромски жени все по-често проявяват активност, за да запълнят икономическия вакуум в семейството, създаван от безработицата на мъжете. Много малко от по-младите жени са готови да мигрират и все повече се стремят да завършат висше образование.

Образованието създава у все по-голям дял млади жени способност да засилват житейския си избор и това разширява характеристиката на традиционната норма за „добро момиче“ и „добра съпруга“. Образованието на жените и приемането на нов начин на живот (т.е. оспорването на традиционните социални норми от младите жени) може да засили тяхната способност да правят стратегически избори за своето бъдеще.

За да се засили приемането и въздействието на мерките за равенство, приобщаване и участие на ромите, политиките и програмите следва да отчитат многообразието на ромските общности в България, прилагайки конкретизирани на местно ниво подходи. Всяка политика или програма в тази насока трябва да изследва или да взема предвид социално-икономическата динамика на ромските общности, както и високото ниво на разнообразие между общностите, показано от ясното им самоопределение, местоположение (в това число градско или селско), култура, традиции.

Ромските общности се променят под влияние на доминиращото заобикалящо ги общество, но само ако се провеждат активни, системни, последователни и финансово осигурени политики за включване и интеграция при активното участие на общността в тях.

Не е известен до момента приложим за всички общности подход към социална интеграция, но все пак има някои общи предизвикателства, които трябва да бъдат спешно адресирани, като дискриминацията, безработицата, образованието, здравеопазването и ранното детско развитие. Инвестирането в посреднически дейности, трудови, здравни, образователни медиатори е също стъпка с позитивен характер в тази посока. Тези представители на общността, работейки в ромските общности, са гаранتي за ефективното и устойчиво прилагане на политиките и програмите за приобщаване и социално включване сред ромските общности.

Публичните институции следва да засилят усилията си за борба с дискриминацията, словото на омразата и престъпленията от омраза. За изминалия период на действие на НСРБИР 2012-2020 са идентифицирани: необходимост от по-широко включване на общността за борбата с дискриминацията; необходимост от въвеждането на последователни, системни и надграждащи мерки, насочени към обогатяване познанията за ценностите на върховенството на закона от страна на ангажираните институции и от общността; необходимост от планиране на дейности, свързани с повишаване на чувствителността от страна на ангажираните институции по отношение на проблема с езика на омразата, използван срещу ромската общност; необходимост от работа с медиите, особено по отношение на използване на езика на омразата и фалшивите новини.

Осигуряването на равенство, социално приобщаване и участие на ромите ще повиши благосъстоянието на българското общество, ще намали бедността в страната, ще подобри човешкия и социален капитал, както и индекса на човешко развитие.

Причини за нерешените проблеми:

Като цяло трудностите, пред които са изправени ромите, могат да бъдат обобщени в три основни групи, както следва:

1. Трудности по отношение на права

- Продължаващо неравенство и дискриминация (включително стереотипи, реч на омразата, вкл. и онлайн, създаване на изкупителни жертви от ромите, липса на признание от страна на мнозинството на такива случаи на дискриминация); междусекторна дискриминация - комбинация от насилие, основано на пол и расизъм; антиромски нагласи;
- Традиционни нагласи в ромската общност относно (не)равноправието на мъжете и жените.

2. Трудности по отношение на справедливо (пре)разпределение

- Недостатъчно участие на ромите в качествено общо образование (включително обучение от разстояние в електронна среда);
- Недостатъчно участие на ромите в платена, качествена и устойчива заетост (вкл. като самонаети лица), с висок процент на ромите, работещи в „сивия“ сектор;
- Недостатъчен достъп на ромите до подходящи жилищни условия и основни услуги;
- Лошо здравеопазване на ромите и недостатъчен достъп на ромите до качествени здравни и превантивни услуги;
- Междупоколенческо предаване на бедността и материални лишения сред ромите;
- Недостатъчен достъп до финансови услуги.

3. Трудности по отношение на представителство

- Липса на участие на ромите във формулирането на политики и вземането на решения (включително политическо представителство) и липса на гражданска ангажираност;
- Овластяване на ромската жена, засилване на способността за правене на стратегически избори за своето бъдеще;

Отчитайки досегашното изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020), като основни стратегически намерения биха могли да се изведат:

- По-добра координация и интегриран подход при реализиране на политиките и мерките;
- Споделена отговорност, която включва припознаване от всички заинтересовани страни на собствените отговорности при провежданите политики;
- Ефективност и ефикасност на прилаганите политики;

- Прилагане на иновативни и гъвкави подходи, мултиплициране на добри практики и подходи в политиките за приобщаване и участие на ромите;

- Подобряване на информационното осигуряване, по-голяма публичност на позитивните примери.

4. Рискове за осъществяване на политиките:

- Недостатъчна ресурсна (вкл. финансова) обезпеченост за провеждане на политиките;

- Фалшиви новини, манипулиране на обществени нагласи и реакции срещу провежданите политики;

- Ролята на дигиталните технологии във всички професионални области, което от своя страна създава нова работна среда и съответно нови изисквания за цифрови умения (нивото на цифровите умения на населението на България продължава да е много ниско).

**АНАЛИЗ НА ВЪТРЕШНИТЕ (СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ) И
ВЪНШНИТЕ (ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ)
ЗА СРЕДАТА ФАКТОРИ, КАКТО И ПРИЧИНИТЕ,
ПРЕДОПРЕДЕЛЯЩИ СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ,
ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ**

Силни страни

- Налични стратегически документи и добре развита/усъвършенстваща се нормативна уредба на национално ниво за изпълнението на отделните секторни политики;
- Ясна обвързаност и съгласуваност на националната политика с европейските приоритети, принципи и индикатори;
- Натрупан капацитет и опит в мобилизирането и използването на средства от европейските фондове в подкрепа изпълнението на политиките;
- Създадени дългосрочни партньорства с НПО и научни институции;
- Изградена Национална ромска платформа, обхващаща ромски и про-ромски организации и активисти от голям брой населени места;
- Изграден и функциониращ Механизъм за междуинституционална координация при формулирането, изпълнението, мониторинга и оценката на изпълнението на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020) и на политиката по етническите и интеграционните въпроси
- Изградено добро взаимодействие с областните и общинските експерти по етническите и интеграционните въпроси.

Възможности

Слаби страни

- Недостатъчно или частично припознаване на ангажименти по изпълнението на политиките от отговорните институции;
- Недостатъчна кадрова и финансова обезпеченост на политиките;
- Високи нива на икономически неравенства, в това число и силни регионални различия и диспропорции;
- Висок дял на лицата в риск от бедност в т. нар. джобове на бедност;
- Ниско ниво на цифрови умения на населението в т.ч. и ромската общност.

IV. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА РОМСКАТА ОБЩНОСТ В ОБЛАСТ ХАСКОВО.

Населението на Хасковска област според данните от преброяване на населението и жилищният фонд на НСИ през 2011г., наброява 246 238 души към 01.02.2011г., като ромският етнос е трети по численост след българския, който наброява 180 541 души, и турския - наброяващ 28 444 души. Към 01.02.2011 г. като роми се самоопределят 15 889 души с относителен дял 6,99%, който е намалял в сравнение с 2001г., когато те са били 17 089 души. Ромите на територията на област Хасково са близо с 2% пункта повече от относителния дял на ромското население за страната.

Чрез национално преброяване на населението 2021г. ще се актуализира информацията за настъпилите промени в демографските показатели за областта, но прави впечатление, че към 31 декември 2020 г. населението на област Хасково е 223 625 души (източник НСИ), което в сравнение с 2011 г. е намаляване с 22 613 души, или с 10,11%.

За област Хасково лицата не посочили етническа принадлежност са 1 617 или 0,66 % от населението на областта. Лицата от ромската етническа група в Хасковска област са разпределени териториално по общини, както следва:

Община Димитровград – 3 370, Ивайловград – 54, Любимец – 1 606, Маджарово – 22, Минерални Бани – 197, Свиленград – 1 700, Симеоновград – 1480, Стамболово – 474, Тополовград – 982, Харманли – 2 145, Хасково – 3 859.

Според данните на проведеното преброяване във всички общини на Хасковска област има самоопределили се като роми лица, които следва да бъдат бенефициенти на Областната стратегия.

В община Маджарово, като роми са се самоопределили 22 човека от общо 1 403 души население. Практически, и като абсолютно число, и като процентно съотношение, техният брой не представлява критична маса, която да налага изработването на специален план за действие за тяхното интегриране, доколкото те без проблем могат да бъдат обхванати от останалите социални програми и законодателството.

Към 2021г. всички общини в област Хасково имат приети Общински планове за изпълнение към Областна стратегия за интегриране на ромите в област Хасково (2012-2020).

V. ВИЗИЯ

Постигане на равенство, приобщаване и участие на уязвими етнически групи и общности като ромите във всички обществени сфери за успешно и устойчиво развитие на българското общество.

VI. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

Създаване на условия за равнопоставеност, приобщаване и участие на ромите, чрез осигуряване на достъп до права, стоки и услуги, участие във всички сфери на обществения живот при спазване принципите на върховенство на закона и недискриминация.

VII. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ И ХОРИЗОНТАЛНИ ЦЕЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Сериозността на отделните предизвикателства във всяка област на политиката и взаимозависимостта на проблемите изисква многоизмерен интегриран подход, съчетаващ инвестиции в заетост, образование, здравеопазване и жилищно устройване.

Мерките, свързани с прилагането на общи и секторни политики, се основават на предварително идентифициране на нуждите на местно, регионално и национално ниво, изготвено от държавните институции от всички равнища в партньорство с местните ромски общности, неправителствени организации и други заинтересовани страни, отговорни за тези политики, при прилагане на подхода „отдолу-нагоре“ и включени в териториалните стратегии и планове на регионално и общинско ниво (Интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и Планове за интегрирано развитие на общините).

За постигане на напредък в рамките на периода 2021-2030 Стратегията залага на следните **водещи принципи**:

- Превантивност на мерките – предприемане на действия за отстраняване и намаляване на причините за риск от неравнопоставеност и социално изключване;

- Ефикасност, кохерентност и ефективност – кохерентност между рамката на ЕС и други политики, инструменти за финансиране и правни инструменти на ЕС (Европа 2020, Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), антидискриминационно законодателство, разширяване). Реализиране на цели и мерки за постигане на напредък към целите за равенство, приобщаване и участие на ромите;

- Допълняемост – допълване с други стратегически документи и национални програми

- Партньорство – поставяне на общи цели, приемане на съгласувани подходи за работа, споделяне на информация и опит между всички заинтересовани страни;

- Недопускане на дискриминация - пълноценно и активно участие на всички в обществения живот;

- Включване на лица от маргинализираните групи в дейностите по промяна на

условията и начина на живот с постепенно нарастване на тяхната ангажираност до пълно обхващане на всички жители в съответното населено място.

- Иновативност в прилагане на нови подходи в политиките за равенство и приобщаване.

Водещи при изпълнението на Стратегията са също така и Десетте общи основни принципа за включване на ромите, приети от Съвета на Европейския съюз на 8.06.2009 г.:

- 1) Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики;
- 2) Изрична, ясно определена, но не изключителна насоченост;
- 3) Междукултурен подход;
- 4) Приобщаване към мнозинството;
- 5) Осъзнаване на измерението за равенството между половете;
- 6) Трансфер на основани на фактите политики;
- 7) Използване на инструменти на ЕС;
- 8) Участие на регионалните и местните власти;
- 9) Участие на гражданското общество;
- 10) Активно участие на ромите.

Тези принципи са базата при формулирането, изпълнението, наблюдението и оценката на приобщаващи политики за ромите. Те насърчават провеждането на надграждащи, конструктивни, прагматични и недискриминационни политики, подхода на утвърдителните мерки, междукултурния подход, като не изключват прилагането им към други граждани в уязвимо положение. Вземат се предвид потребностите и положението на ромските жени.

Принципите се отнасят до ключови фактори за успех като трансфер на доказано добри практики, използване на инструментите (законодателни, финансови и координационни) на Общността, участие на регионалните и местните власти, въвличане на гражданското общество и активното участие на ромите.

Постигането на справедливост и приобщаване изисква повишено използване и по-добро насочване на ресурсите, както и участието и партньорството на ромските общности, всички правителствени нива, сектори и заинтересовани страни.

Хоризонтални цели:

- Политиките за приобщаване на ромите представляват неразделна част от общонационалните политики за повишаване благосъстоянието на българския народ. За тяхното постигане ще допринесат взаимно подсилващи се хоризонталните цели – равенство, приобщаване и участие††††††††:
- Ефективно равенство: Борба за предотвратяване на прояви на антиромски нагласи и

†††††††† РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА Аналитичен доклад, придружаващ СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА, Съюз на равенството: Стратегическа рамка на ЕС за равенство, приобщаване и участие на ромите и придружаващото я предложение за преработена препоръка на Съвета относно националните стратегически рамки за равенство, приобщаване и участие на ромите; {COM (2020) 620 final} - {COM (2020) 621 final}.

дискриминация срещу ромите като цяло;

- Социално-икономическо приобщаване: Намаляване на бедността и социалната изключване и премахване на социално-икономическите различия между ромите и останалата част от българското общество;

- Значително участие: Насърчаване на участието чрез овластяване, сътрудничество и доверие.

Секторни цели:

Четири **секторни цели** подчертават продължаващото значение на четирите области на политиката, заложи в Стратегията. По отношение на образованието, заетостта, здравеопазването, жилищните условия, както и основни услуги, както и трите хоризонтални цели (осигуряване на реална равнопоставеност, социално-икономическо приобщаване и участие на ромите) са от значение:

- Повишаване на ефективния достъп до качествено приобщаващо образование;
- Повишаване на ефективния достъп до качествена и устойчива заетост;
- Подобряване на здравния статус на ромите и увеличаване на ефективния достъп до качествени здравни и социални услуги;
- Повишаване на ефективния достъп до адекватни десегрегирани жилища и основни услуги.*****

Подходи:

За приобщаващите политики е необходима комбинация от целенасочени и основни подходи. Стратегията следва подход, основан на разработване на общи политики (мейнстрийм) с прилагане на целеви мерки по сектори, особено на местно ниво. Целевият подход е предназначен да компенсира неравенствата.

Дейностите по отделните приоритетни направления ще бъдат изпълнявани чрез взаимна допълняемост на следните подходи:

- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на различни форми на неравнопоставеност във всички обществени сектори; утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност;
- Насърчаване на позитивни действия за преодоляване на традиционни практики в ромската общност, които нарушават правата на жените и децата;
- Насърчаване на участието и партньорството на всички заинтересовани страни;
- Интегриран подход за териториално развитие, при който на териториален принцип едновременно се предприемат мерки и обединяват ресурси по различни приоритети,

***** Напр. течаща вода, адекватна канализация, събиране и управление на отпадъци, екологични услуги, електричество, газ, достъп до транспорт, финансови услуги и цифрови комуникации (в съответствие с принцип 20 от Европейския стълб на социалните права). Оперативна цел в рамките на тази секторна цел е насърчаване на екологичната справедливост и борба с оцетяване по отношение на околната среда (вж. приложение 2 към COM (2020) 620 final).

основани на местните специфики и нужди и ангажираност на всички заинтересовани страни в посрещането на специфичните местни предизвикателства;

- Диференциране на подходите, методите и средствата за осъществяване на политиките за приобщаване, съобразно особеностите на социалните и демографски подгрупи сред ромската общност.

VIII. ПРИОРИТЕТИ

1. ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ.

Регионалното управление на образованието - Хасково при Министерството на образованието и науката е водеща отговорна институция за изпълнение на целите в Стратегията в приоритет „Образование”.

В областта на образованието е постигнат напредък по отношение на създаване и функциониране на средищни и защитени детски градини и училища, които са изключително необходими от гледна точка на социалната интеграция и приобщаващото образование на населението с ромска идентичност, населението, което околните възприемат като такова, както и населението, което живее в малки и отдалечени населени места. Броят на включени в Списъка на средищните детски градини и училища от област Хасково е 49. Включените в Списъка на защитените детски градини и защитените училища са 12. Устойчива и успешна е политиката за целодневна организация на учебния ден за учениците от I до VIII клас от средищните училища, която преодолява както някои недостатъци в семействата, в които няма образователен капацитет за подкрепа на децата в образованието, така и проблеми, свързани с концентрацията на бедност в някои райони на страната.

Целите на програмата „Улесняване на достъпа до образование. Приобщаващо образование” са сред основните приоритетни направления в дейността на РУО – Хасково.

Формиране и реализиране на политики за достъп до качествено образование на Регионално управление на образованието – Хасково: прилагат се ключовите мерки на регионално, общинско и училищно ниво в политиките за превенция, интервенция и компенсирание на отпадането /преждевременното напускане на училище, разширява се обхвата на целодневната организация на учебния ден за учениците от I -VII клас и се подпомага разширяването обхвата на задължителната двугодишна предучилищна подготовка за навършилите 4 и 5-годишна възраст. Във връзка с ранното оценяване на риска от обучителни трудности в детските градини е извършен скрининг – тест на децата на възраст 3-3,5 г. Вследствие на установените дефицити след проведени индивидуални разговори с родителите

е предприет комплексен подход за индивидуални занимания в областта на езиковото, познавателното, емоционалното и социалното развитие.

Осигурява се допълнително обучение на децата и учениците с проблеми в усвояването на учебния материал. Координира се и се контролира процеса на заявяване на познавателни книжки, учебници и учебни комплекти за безвъзмездно ползване от децата в подготвителна група и учениците в I-VII клас и осигуряване на безвъзмездно ползване на учебници за учениците със сензорни увреждания. Консултират се директорите на училища и ДГ относно въвеждане на специфични политики и мерки за превенция на отпадането в стратегиите на училищата и детските градини, както и по отношение прилагането на политики и мерки за превенция, интервенция и компенсиране на преждевременното напускане на училище. Обхватът и задържането на децата и учениците оказва изключително влияние върху състоянието на образователната мрежа. Целодневната организация на учебния процес е ефективна мярка за подобряване качеството на образование, като особено ясно е изразен ефектът по отношение на учениците от рискови групи. В 54 училища от област Хасково е осигурена целодневна организация на учебния ден за 6350 ученици, което обезпечава в максимална степен потребностите им. С децата в риск от обучителни трудности се работи по програми за езиково - говорно, психомоторно и когнитивно развитие. Провеждат се множество педагогически визити за популяризиране и устойчивост на доказалата се практика, както и дейности за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения, занимания по интереси.

Във всички образователни институции се осъществяват дейности, включващи екипна работа с насоченост към обща подкрепа на учениците в училището – срещи между учителите, срещи на отделни учители с родители на ученици, дейности за преодоляване на рискови фактори в средата на учениците и т.н.

- В осигуряването на допълнителни занимания по учебни предмети за преодоляване на обучителни затруднения по проект "BG05M2OP001 - 2. 011- 0001 „Подкрепа за успех" по ОП НОИР са включени 67 от общо 77 училища. През учебната 2020/21 г. общият брой участващи ученици в групите по проекта е 3607. Те представляват над 23 % от учениците в дневна форма на обучение в участващите училища. Броят действащи групи тази учебна година е 530.

- Подкрепата за преодоляване на обучителните дефицити в предучилищното образование е чрез проект BG05M2OP001 - 3. 005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование” по ОП НОИР 2014 – 2020 г. Участват всички 36 ДГ и 21 училища. Едно от най-съществените постижения за подпомагането на равния достъп до качествено образование е постигнатият висок обхват на децата, включени в обучения за изучаване на български език, за които той не е майчин. Общият брой на децата, включени в дейности, свързани с прилагането на мерки за повишаване на качеството на предучилищното образование, както и за цялостно развитие на детската личност за областта е 671.

Назначените в образователните институции 49 образователни медиатори и социални работници работят с родителите в уязвимите общности за повишаване на мотивацията за

участие в образователния процес.

Езиковата интеграция е най-добрият възможен начин за успешна последваща социализация на пазара на труда и е ключ към преодоляването на сегрегацията и концентрацията на бедност, основана на етнически характеристики.

Независимо от постиженията, могат да се идентифицират следните проблеми, които се срещат в отделните общини:

- Занижено качество на учебно-възпитателния процес, особено в училищата, в които броят на учениците, самоопределили се като роми е преобладаващ;
- Понякога, липса на подкрепяща семейна среда, която да осигурява условия и да мотивира децата за задълбочено усвояване на знания;
- Не всички ученици от ромски произход завършват средно образование. Една от причините за това е и фактът, че в средните училища в някои общини липсват паралелки с непрофилирано обучение или професионално обучение по професии, които биха представлявали интерес за младите роми;
- Липсваща мотивация за продължаващо образование на младежите, които са напуснали образователната система след навършване на 16-годишна възраст;
- Ранно майчинство, ранно встъпване в семейни отношения;
- Използваният към настоящият момент делигиран модел в образователната система - „Парите следват ученика”, който създава практики, водещи до липса на качествен и количествен показател, възпрепятства затягане на контрола над по-самоволните ученици;
- Съществуваща практика за безпрепятственото преминаване на неграмотни деца (предимно от малцинствените групи) от 1-ви до 4-ти клас.

За решаването на гореописаните проблеми могат да се приложат съответни мерки:

- Създаване на условия за всички деца и ученици роми, живеещи в места с етнически смесено население, да се обучават и възпитават в етнически смесени групи в класове в училищата;

- Повишаване качеството на образованието като предпоставка за развитие на личността на всяко дете и ученик и предотвратяване на преждевременното напускане на училище;

- Създаване на подходящи и мотивиращи условия в учебния процес, с които да се създаде предпоставка за реинтегриране в образователната система на ученици, преждеременно напуснали училище;

- Повишаване мотивацията за учене, чрез дейности за развитие на знания, умения и компетентности;

- Включване на ученици в целодневна организация на учебния ден;

- Осигуряване на обща подкрепа за личностното развитие на всички ученици от образователните институции;

-
- Осигуряване на условия за компенсиране на образователни пропуски при усвояването на учебното съдържание; допълнително обучение по български език за децата, за които българския език не е майчин;
 - Осигуряване на позитивна образователна среда – училищен климат, атмосфера на взаимоотношения, градивни занимания;
 - Предоставяне на безплатен транспорт за осигуряване на свободен достъп до училищната база;
 - Насърчаване на ромските деца да повишават училищните си резултати ежесечно, за да продължат образованието си и след навършване на задължителна училищна възраст;
 - Предоставяне на информация за дейности на неправителствени организации от страната и чужбина, които организират мотивационни лагери и семинари, предоставят стипендии; програми за личностно, образователно и кариерно развитие;
 - Организиране на професионално и кариерно консултиране и ориентиране на учениците от ромски произход;
 - Организиране на срещи с ролеви модели от общността, с цел мотивиране и разширяване кръгозора за допустими възможности;
 - Формиране на социални и здравни умения за избягване на рисковете (наркомании, проституция, трафик и др.). Изпълнение на програми за превенция на трафик и сексуално насилие сред ромската общност, във връзка с ранните бракове;
 - Работа с родителите, непринадлежащи към ромската общност, за разясняване на взаимните ползи от образователната интеграция на ромските деца. Привличане на ромските родители в образователния процес и към активно участие в училищния живот. Налагане на образованието като семейна ценност;
 - Създаване на подходяща среда за формиране и развитие на личностни качества и социална компетентност на учениците с подкрепата на родителите;
 - Взаимна подкрепа между училище и родители за постигане на положителни резултати във възпитанието и образованието на учениците и за намаляване на риска от преждевременно напускане на ученици от образователната система;
 - Подпомагане на училищата от образователни медиатори за повишаване на качеството и обхвата на предучилищното и училищното образование;
 - Осъществяване на още по-тясна връзка с държавни и неправителствени организации, имащи отношения към работата с деца, Служби за социално подпомагане, отдел „Закрила на детето”, Кметства по населени места, Детска педагогическа стая и др.;
 - Продължаване прилагането на междуинституционални мерки и действия по Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
 - Участие в проекти и програми за работа с деца и ученици, застрашени от отпадане, включване на децата и учениците в извънкласни и извънучилищни форми.

Поглед над сектор „Образование“ по общини.

На територията на община **Хасково** функционират 14 основни училища, едно начално училище и две средни училища. Учениците в част от селата пътуват до средишните училищата, които са две на брой. Защитено училище в Община Хасково няма.

Задължителната подготовка на децата от 4-6 години е организирана в 12 детски градини, 11 на територията на гр. Хасково и ДГ №21 ”Вихрогонче”, която обединява целодневните групи от 12 села. Част от децата се обучават и в подготвителни групи към училищата.

Процентът на посещаемостта в училищата и детските градини през последните години бележи повишение. За това допринасят, както програмите за осигуряване на закуска и обяд на учениците, така и налаганите санкции на родителите при отсъствие на децата им от учебни занятия. Трудно е да се определи с абсолютна точност процентът на обхванатост на учениците в задължителна училищна възраст. Проблемът се поражда от различията в регистрациите по постоянен и настоящ адрес на семействата с деца, подлежащи на обучение. Деца, подлежащи на задължително обучение от подготвителни групи /4, 5 и 6 годишни/ и първи клас за учебната 2021/2022 година в община Хасково са 3492, включително и от ромски произход. Предлагат се безплатни услуги като транспорт, безплатна храна, безплатни учебници, целодневно обучение. Същите тези деца преминавайки в прогимназиален етап на обучение, започват да отсъстват и поради факта, че тези услуги вече ги няма.

От 2020 година започна дейност по поемане на такси в детските градини с цел преодоляване на икономическите бариери за неучастието в предучилищното образование, улеснение на достъпа до образование, мотивация за родителите за активно сътрудничество между семейството и детската градина. Тенденцията при официалните данни за намаляване броя на отпадналите ученици се запазва.

През 2020 година 1249 ученици и деца са обходени по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителната предучилищна и училищна възраст, приет с Постановление на Министерски съвет № 100 от 08.06.2018 година. Данните са получени от Информационна система за развитие на механизма – ИСРМ. От тях 113 деца в детските градини и 1136 ученици от училищата в община Хасково. Отпаднали са 17 ученици през учебната 2020/2021 г. включително и от ромски произход. Отпадналите ученици са предимно от ромската малцинствена група.

Данни за учениците от уязвими групи в общинските училища в селата за учебната 2020/2021 г. :

- Отпаднали ученици – 1;
- Реинтегрирани ученици – 2;
- Завършили основно образование – 45;
- Ученици продължили обучението си до завършване на средно образование – 25;

Всяко училище на територията на общината организира занимания и изяви по интереси на децата и учениците, което подпомага процеса по усвояване на знания, социални и професионални умения. Предвид епидемиологичната обстановка през 2020/2021г. тяхното реализиране на практика се извърши през месец юни 2021г.

Училищата и детските градини в община Хасково работят по реализиране на практики свързани със повишаване на качеството на образователния процес за деца и ученици от уязвими групи, вкл. роми. Директорите на образователните институции са посочили реализирането на 84 инициативи, добри практики и мерки в тази насока.

По данни на Националният статистически институт броят на учащите и завършили основно, средно и висше образование в област Хасково през учебната 2020/2021 г. е обобщен в таблица 1.

	ОБЩО учащи	Степен на образование учащи			ОБЩО завършили	Степен на завършено образование завършили		
		Висше	Средно	Основно		Висше	Средно	Основно
Област Хасково	14 945	688	6280	7977	3521	194	1329	1998

Табл. 1

Завършили висше образование ученици през изминалата учебна 2020/2021 г. от ромски произход са 20 деца.

Можем да отбележим, че е постигнато много в насока улесняване на достъпа до образование и подпомагане на родителите при заплащане на такси за ползване на детски градини. Необходимо е да продължи работата в насока повишаване на компетентностите на педагогическите специалисти и персонала за работа в мултикултурна среда и за преодоляване на стереотипи и дискриминационни нагласи, формиране в образователните институции на подкрепяща образователна среда,, допълнителна работа с ученици и родители, насърчаване на родителите за участието в образователния процес в мултикултурна среда, провеждане на информационни кампании за лица от уязвими групи за завършване на средно, професионално и висше образование.

Налице са значителни разлики в относителния дял на неграмотните лица при трите основни етнически групи. При самоопределилите се като българи 0.5% са неграмотни, при турската етническа група - 4.7%, и при ромската - 11.8%.

В съвкупността на децата от 7 до 15 години включително, които трябва да бъдат в образователната система, но не учат към 1.02.2011 г., също се наблюдават значителни различия според самоопределението към трите основни етнически групи. При ромския етнос 23.2% от тази възрастова група не учат, при турската етническа група този дял е 11.9%, а при

българската – 5.6%.

В област Хасково, според данните от преброяването 14% от населението на 7 и повече години е с висше образование, 41.4 % със средно образование, 27% с основно и 17.6 % - с начално и по-ниско образование.

Наблюдават се съществени различия в образователната структура на населението в област Хасково по етническа принадлежност. Докато при самоопределилите се като българи на 7 и повече навършени години 64.0% са с високо образование (17.0% с висше и 47.0% със средно), то при населението от турската етническа група с високо образование са 29.4% (3.5% с висше и 25.9% със средно). По-неблагоприятни са данните за образователната структура на ромската етническа група, при която едва 0.2% са със завършено висше образование, а един на всеки 9 души никога не е посещавал училище (11.4%).

В рамките на гр. **Димитровград**, от самото му създаване, съществува обособен квартал “Изток” с почти 100% ромско население. Децата от квартала посещават изградените училище и детска градина, в които преодоляването на десегрегацията се затруднява от териториалната изолация на квартала. През учебната 2020/2021г. 793 деца и ученици са били в предучилищна група и първи клас, което е обхват от 90% от всички подлежащи във възрастовата група. Отпаднали са 41 ученици от системата за последните 2 години, а реинтегрирани са само 2 ученика.

Завършилите висше образование са 10 души. Сегрегирани училища на територията на община Димитровград са 7. Двама директори и двама образователни медиатори са участвали в обучения за работа в мултикултурна среда по проект „Подкрепа за успех”. Общият брой на образователни медиатори за община Димитровград е 6.

На територията на община **Ивайловград** има 1 средно училище и 3 основни училища в селата: Свирачи, Железино и Белополци. Две са детските градини - в град Ивайловград и в село Белополци. Децата от ромската група, които се обучават в начален етап на основно образование, посещават редовно училище, не допускат неизвинени отсъствия. Предлагат им се безплатни услуги като транспорт, безплатна храна, безплатни учебници, целодневно обучение.

На територията на община **Любимец** функционират една детска градина - ДГ „Рай”, със сгради в административния център и в селата Малко градище и Лозен, и четири училища - три в град Любимец и едно в село Малко градище. Три учебни заведения са средищни, а едно е и защитено (ОУ ”Св. Св. Кирил и Методий” - с. Малко градище).

Персоналът на учебните заведения, подкрепян от Общината, се стреми да превърне училището в желано от всички деца. Усилията са насочени както към подобряване на учебната среда, така и към привличане и задържане интереса на подрастващите. Процесът не е лек, затова детската градина и училищата се опитват да привлекат и родителите на своите ученици.

През учебната 2020/2021 година училищата в община Любимец работят по проект „Подкрепа за успех”, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж (2014-2020)”. Вниманието е насочено предимно към ученици в риск. Реализират се дейности за осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на учениците, чрез предоставяне на допълнително обучение по учебни предмети за преодоляване на обучителни затруднения и за преодоляване на системни пропуски при усвояването на учебното съдържание.

През 2021г., във връзка с пандемията от COVID-19 и провеждането на обучение от разстояние в електронна среда, училищата в община Любимец получиха подкрепа от МОН по проект „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи” по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж (2014-2020)”. Предоставени са 114 технически средства (лаптопи и таблети) за учениците с цел обезпечаване на образователния процес в условията на кризи. През учебната 2020/2021 година детската градина и училищата в община Любимец реализират и проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование” (АПСПО), чрез който се предоставя допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи. От 2020г. Общински съвет - Любимец със свое решение освободи децата на 5-годишна възраст, които не участват в проект АПСПО, от месечна такса за посещаване на детска градина, а таксата на всички останали деца в задължителна предучилищна възраст е намалена (до 75% от стойността на таксата се заплаща от държавния бюджет). Педагогическият персонал е обучен за работа в мултикултурна среда и успява да привлече вниманието не само на децата, но и на родителите им.

Материално-техническата база е в добро състояние. Извършени са ремонти, реализирани са проекти, които значително са подобрили условията за престой и обучение на децата. Ремонтирани са изцяло сградите на ДГ „Рай” в с. Лозен и с. Малко градище. Обновени са двете кухни на градината в гр. Любимец. Променени са изцяло дворните пространства на всички сгради на ДГ „Рай”. В най-голямото училище в общината тече ремонт на физкултурен салон и на дворно пространство. Подменени са климатици в учебните заведения.

Данните за отпадането на ученици от образователната система през последните две учебни години са следните:

Учебно заведение	Отпаднали през учебната 2019/2020 година	Отпаднали през учебната 2020/2021 година
СУ „Ж. Терпешев”	11	16
НУ „Христо Ботев”	1	0
НУ „З. Стоянов”	0	0
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	0	2

ДГ „Рай”	0	0
Общо	12	18

Табл. 2

В опит да предотвратят случващото се, педагозите от посочените учебни заведения са направили възможното да задържат децата в училище. Консултирали са ги с цел недопускане на нови отсъствия. Посещавали са семействата по домовете им. Многократно са разговаряли с родителите за отговорността, която носят, за правото на децата да получат образование. Всичко това обаче не е довело до желания резултат. Проблемът е сериозен и за решаването му са нужни съвместни усилия от всички институции, работещи с деца.

В община **Минерални бани** има две училища и една детска градина – СУ „Проф. д-р Асен Златаров“ – с. Минерални бани, СУ „Христо Ботев“ – с. Караманци и ДГ „Снежанка“ – с. Минерални бани. В тях се обучават общо 480 деца и ученици. Педагогическите екипи работят за утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система; създаване на предпоставки за успешна социализация на децата и учениците от етническите малцинства; поощряване на взаимното уважение, разбирателство и сътрудничество между всички деца и ученици, независимо от тяхната етническа принадлежност.

Образователната система в Община **Свиленград** обхваща 5 детски градини, 6 училища и един Център за специални образователни потребности (ЦСОП). Най-голям е относителният дял на децата от ромски произход и от други уязвими групи в ДГ “Детелина” и нейните изнесени групи – около 88%. В останалите ДГ в гр. Свиленград процентът е средно около 18-21%, поради въведените правила, водещи до равномерно разпределение на ромските деца и предотвратяване създаването на сегрегирани групи. Данните са събрани от карти за участие по Проект “Заедно учим и творим” по ОП НОИР с бенефициент Община Свиленград.

Поради териториалната съсредоточеност на ромските общности, ромските деца посещават предимно ДГ "Детелина" - гр. Свиленград и изнесените ѝ групи в с. Момково и с. Капитан Андреево. Основен проблем за ромите бе заплащането на месечната такса за посещение, поради което ромските деца по-рядко биват допускани от родителите им в детска градина. Този проблем е устойчива тенденция, която години наред застрашаваше социалната адаптация на ромските деца и се отразяваше върху училищното обучение и образователните резултати в последствие. Проблемът е решен през последните две години - приемът е общодостъпен за всички деца.

С Решение на Общински съвет Свиленград от 2020 г. са въведени критерии, въз основа на които 12 групи деца не заплащат дневна такса за дейностите по хранене на децата в задължителното предучилищно образование, осъществявано от общинските детски градини, а

за останалите, непопадащи в обхвата на тези критерии, размерът на дневната такса е намален, а от юли 2021г. се освобождават от заплащане на дневна такса за дейностите по хранене на децата в задължителното предучилищно образование, осъществявано от общинските детски градини, всички деца от четвърта възрастова група, които подлежат на прием в първи клас през учебната 2021/2022 г., за периода 15.09.2021 – 31.05.2022 г.

Изведени са проблеми на общинско ниво, свързани с осигуряването на пълноценна материална среда за образование на децата и подкрепа за личностното им развитие: обновяване на мебелировката в част от групите; амортизирани съоръжения за игри на двора на някои ДГ. Дворовете на детските заведения не се охраняват, а оградите на някои от тях са ниски и позволяват достъп по всяко време на външни лица, които унищожават растителността и рушат уредите и съоръженията в тях. Има необходимост от видеонаблюдение.

Броят на учениците в общинските училища е представен в Таблица 3, както следва:

№	Наименование на училището	Финансиране (общинско, държавно)	Брой ученици	
			2019/2020	2020/2021
1.	НУ "Христо Попмарков"	общинско	58	51
2.	ОУ "Христо Ботев", с. Левка	общинско	98	96
3.	ОУ „Любен Каравелов“	общинско	132	122
4.	ОУ „Иван Вазов“	общинско	639	628
5.	СУ „Д-р Петър Берон“	общинско	854	809
6.	ПГССИ „Христо Ботев“	общинско	344	353
	Общо:		2125	2059

Табл. 3

Заети са 183 учители, 7 души други педагогически специалисти /по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО/ и 65,5 бройки непедagogически персонал.

На територията на Община Свиленград функционират три извънучилищни педагогически учреждения:

			Брой ученици/деца
--	--	--	--------------------------

№	Наименование извънучилищни учреждения и центрове	Финансиране (общинско, държавно)	Общ брой ученици	в т. ч. ученици със СОП	в т. ч. ученици в риск
1.	ЦСОП „Стефан Василев”	държавно	82	82	0
2.	Дневен център за деца с тежки множествени увреждания (ДЦДТМУ)	общинско	21	21	0
3.	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТ)	общинско	8	0	8
	Общо:		109	103	8

Табл. 4

Учениците от ромски произход се обучават предимно в ОУ “Христо Ботев” с. Левка, НУ „Христо Попмарков” гр. Свиленград и ОУ “Любен Каравелов” гр. Свиленград, но и останалите училища са посещавани от деца от ромския етнос. С утвърдената Система за прием в първи клас е въведено райониране и механизми за изпълнение на общинската политика за предотвратяване формирането на паралелки, включващи само деца от ромския етнос.

Констатира се, че по-голямата част от отпадналите ученици са от ромската общност и от социално слаби семейства. Причините за отпадане на учениците от училище са социално-икономически, образователни и етнокултурни. Главно това са финансови проблеми в семейството, заминаване на родителите в чужбина, незаинтересованост от страна на родителите, липса на мотивация за учене от страна на децата, лошо владеене на български език, затруднения при изучаването на преподавания материал и ранно сключване на бракове.

В учебните заведения в община Свиленград е осигурено допълнително обучение на отпадащи деца. С децата, за които има риск от отпадане се провежда разнообразна педагогическа работа.

По данни на училищните ръководства децата и учениците в риск от социално изключване, представени в Таблица 9, са:

№	Населено място	Наименование на институцията	Брой деца/ ученици в риск	Описание на риска
1.	Свиленград	СУ“Д-р П. Берон”	12	Застрашени от отпадане
2.	Свиленград	СУ“Д-р П. Берон”	7	Българския език не е майчин
3.	Свиленград	СУ“Д-р П. Берон”	12	Родители, които работят в чужбина

4.	Свиленград	I ОУ “Иван Вазов“	8	Деца, чиито майчин език не е български
5.	Свиленград	I ОУ “Иван Вазов“	6	Деца, застрашени от отпадане, придошли от други училища
6.	Свиленград	I ОУ “Иван Вазов“	15	Броят на децата, чиито родители или един родител са в чужбина, се променя ежеседмично
7.	Свиленград	ДГ „Детелина“	39	Деца, чиито майчин език не е български.
8.	с. К.Андреево	ДГ „Детелина“	17	Деца, чиито майчин език не е български.
9.	с. Момково	ДГ „Детелина“	12	Деца, чиито майчин език не е български.
10.	Свиленград	ДГ „Детелина“	12	Деца, чиито родители са заминали и работят в чужбина
11.	Свиленград	ДГ „Детелина“	14	Деца отглеждани от самотни родители, често без постоянна работа или дълготрайно безработни.
12.	с. К.Андреево	ДГ „Детелина“	1	Застрашен от отпадане
13.	Свиленград	ДЦДТМУ „Надежда“	2	Отворен случай в отдел „Закрила на детето“, работа по превенция поради риск от изоставяне.
14.	Свиленград	ДГ „Зорница“	34	Деца, чиито майчин език не е български
15.	Свиленград	ДГ „Зорница“	10	Деца, чиито родители работят в чужбина
16.	Свиленград	ОУ „Л.Каравелов“	2	Застрашени от отпадане
17.	с.Левка	ОУ “Хр. Ботев“	2	Не посещават редовно училище
18.	с.Левка	ОУ “Хр. Ботев“	2	Заминали за чужбина
19.	Свиленград	ПГССИ	2	Деца, чиито родители работят в чужбина
20.	Свиленград	ПГССИ	1	Деца отглеждани без родители /от близки/
21.	Свиленград	ПГССИ	4	Застрашени от отпадане
22.	Свиленград	НУ“Хр.Попмарков“	58	Деца, чиито майчин език не е български
23.	Свиленград	НУ“Хр.Попмарков“	6	Деца, чиито родители работят в чужбина
24.	Свиленград	ЦНСТ	4	Не посещават редовно училище, трудна интеграция, агресивно поведение
25.	Свиленград	ДГ„Слънце“	18	Деца, чиито майчин език не е български
26.	Свиленград	ДГ„Слънце“	1	Деца, чиито родители работят в чужбина

Табл. 5

**При по-голямата част от децата и учениците са идентифицирани повече от един рискове от социално изключване, което прави некоректно изчислението на общ брой деца и ученици в риск*

Образователните институции, функциониращи на територията на община Свиленград са кандидатствали и спечелили проекти по национални програми, като от началото на 2020 г. досега са привлекли допълнително финансиране за над 4 154 000 лв.

На територията на община Свиленград в предучилищното и училищно образование работят 5 образователни медиатори.

В община **Симеоновград** също се запазва тенденцията много млади роми да остават без подходящо образование, рано да напускат училище, или изобщо да не тръгват на училище, което поставя пред тях редица бариери пред включването им в пазара на труда.

На територията на община Симеоновград функционират общо 2 детски градини и 3 училища - средно, основно и начално. Констатира се, че по-голямата част от отпадналите ученици са от ромската общност и от социално слаби семейства. В резултат на прилагане на Механизмът за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст, в образователните институции в община Симеоновград бяха привлечени и задържани в училище деца от различни етноси, предимно от ромския. Основен проблем за ромите е заплащането на месечната такса за посещение, поради което ромските деца по-рядко биват допускани от родителите им в детска градина. Този проблем е устойчива тенденция, която застрашава социалната адаптация на ромските деца и се отразява върху училищното обучение и образователните резултати в последствие. В детските градини са записани общо 220 деца. В общинските училища се обучават общо 775 ученика, от които 64 са в предучилищни задължителни подготвителни групи.

Голяма част от икономически активното население от ромски произход на община **Стамболово** намира препитание в чужбина. Проблемът с посещаемостта и отпадането на ученици от учебния процес е свързан и с невъзможността на родителите да си осигурят трайна заетост, която да им позволи да обезпечат децата си с необходимите облекла, учебни помагала и консумативи, с които децата им да участват в образователния процес. На територията на общината има 5 учебни заведения, от които едно средно училище (СУ), три основни училища (ОУ) и една детска градина с изнесени бази. Сградният фонд на учебните заведения е в добро състояние. Ежегодно се правят текущи ремонти. Наблюдава се тенденция към намаляване на средния брой на учениците. От друга страна расте процентът на завършилите гимназия младежи, които продължават образованието си във висши учебни заведения. Проблем е вътрешната миграция, при която младежи от общината отишли да учат в друг град остават да работят и да се реализират там.

Общо в община Стамболово през учебната 2020-2021 г. са се обучавали 442 ученика.

Училищата и детските градини са разпределени по териториален принцип и съобразно броя на децата.

Вид на училищата в община Стамболово	Населено място	Брой учащи
Средно общообразователно училище (СОУ) „Св. Климент Охридски”	Стамболово	247
Общообразователно училище (ОУ) „Св.СВ. Кирил и Методий”	с.Жълти бряг	60
Общообразователно училище (ОУ) „Христо Ботев”	с.Силен	64
Общообразователно училище (ОУ) „Христо Ботев”	с.Долно Ботево	71

Табл. 6

Общинската мрежа за предучилищно образование включва една детска градина с 3 изнесени бази, в които се обучават 129 броя деца разпределени в 5 групи. Децата от села, в които няма детска градина пътуват до съседни села с транспорт осигурен от общината или има сключен договор за специализиран транспорт.

За децата, обхванати в целодневната организация, е осигурен превоз до дома. За всички ученици от училището са осигурени учебници и учебни помагала. За целодневното обучение са осигурени допълнителни консумативи, необходими най-вече за дейностите по интереси.

Условията за обучение на подрастващите от 1 -7 клас напълно отговарят на съвременните изисквания. Заедно с работата по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст приоритетно се осъществява и работа с родители от уязвими групи, в това число роми.

**Представената информация е обобщена на база предоставени данни от образователните институции на територията на община Стамболово.*

За учебната 2021/2022 г. децата, подлежащи за предучилищна група, в община **Маджарово**, са общо 28 (на 4 год. – 10 деца, на 5 и 6 год. – 18 деца), а за първи клас – 12. Отговорните институции проследяват движението на децата и учениците чрез събиране на информация за преместени, отпаднали или необхванати в образователната система. Приоритетно е обхващането на децата на 5, 6 и 7 години, които е трябвало да постъпят за първи път в подготвителна група или в първи клас, но не са записани в детската градина или в училище. Актуализира се информацията в Информационната система за децата и учениците със статут ИСРМ „в чужбина”.

През изминалата 2020/ 2021 учебна година в гимназиален етап (по семейни причини/ заминали в чужбина) са отпаднали 9 ученици. Процесът на сътрудничество и взаимодействие с родителите се осъществява чрез индивидуални консултации, родителски срещи, както и

всеки път, когато конкретна ситуация или поведение на ученика го прави необходимо.

Отговорните институции работят за ангажирането на децата и младите хора в извънкласни и извънучилищни дейности с цел осмисляне на свободното им време и превенция на асоциалното поведение. Чрез мрежата на читалищата, училище, детска градина и община, чрез проекти, мотивирано се насочва интереса на децата и младежите към културни, спортни и туристически дейности и занимания. Целта е полезно уплътняване на свободното време, физическо, интелектуално и личностно развитие. Сред различните дейности за свободното време са: спортни игри на открито (футбол, баскетбол, волейбол, народна топка), тенис на маса, танцов клуб при НЧ "Н. Й. Вапцаров 1961г." гр. Маджарово, занимания в библиотеката при читалището – ползване на библиотечния фонд и на компютрите по програма „Глобални библиотеки”.

Работи се за обхващане на децата от 3 до 5-годишна възраст от уязвими групи да посещават детска градина, чрез разяснителна работа сред семействата. Провеждат се срещи-разговори с родители и с ученици, застрашени от отпадане и имащи нехайно отношение към учебния процес. За учениците от VIII и IX клас от бюджета на училището са закупени учебни комплекти и всички получават стипендия, независимо от успеха и социалния статус.

През учебната 2020/2021 г. СУ „Димитър Маджаров”- гр. Маджарово изпълнява проект „Подкрепа за успех“, с който се съществува обща подкрепа за личностно развитие на учениците чрез допълнително обучение по учебни предмети за превенция на обучителни затруднения и/или за преодоляване на системни пропуски при усвояването на учебното съдържание. Сформирани са групи за преодоляване на обучителни затруднения. Назначен е образователен медиатор. От уязвимите групи всички ученици (общо 8) са завършили основно образование; средно образование са завършили – 4-ма, не са завършили 6 ученика. Във ВУ е приет 1 ученик.

Към настоящия момент образователната система в община **Харманли** структурно е организирана в: 8 общински училища, в т.ч. 2 начални училища, 5 основни училища и 1 средно училище; 2 държавни учебни заведения; 3 детски градини. Състоянието на училищните сгради е добро. Сградния фонд на училищата в община Харманли е достатъчен за организиране на едноменен режим на обучение. Всички училища предоставят целодневно обучение. Местата в детските градини са 686, а заетите места са 624. На този етап няма нужда от откриване на нови детски градини или групи в съществуващите. През 2019г. по проект „Подкрепа за успех“ в 7 училища и в 2 детски градини в община Харманли бяха назначени и образователни медиатори. Те подпомагат образователните институции в работата им с родителите, с акцент върху тези, които възпрепятстват своите деца от редовна посещаемост на училище. Функционират четири средищни училища, които са изключително необходими от гледна точка на социалната интеграция и приобщаващото образование на населението с ромска идентичност, населението, което живее в малки и отдалечени населени места.

Едно от най-съществените постижения за подпомагането на равния достъп до

качествено образование е постигнат с висок обхват на децата, включени в обученията за изучаване на български език, за които той не е майчин. Повечето училища работят по НП „Активно приобщаване в системата на предучилищното и училищното образование“, където се обучават деца и ученици невладеещи български език. Все по-голям дял от ромите вярват, че младите хора от общността трябва да останат възможно най-дълго време в образователната система. Делът на ромските деца, посещаващи училище се е увеличил във всички възрастови групи. Училищата изготвят програми за предоставяне на равни възможности и приобщаване на деца от уязвимите групи. Ръководен принцип в тази програма е закрилата на децата и защитата на малцинствата, децата в неравностойно положение, застрашени от отпадане и децата със СОП. Всички училища и Детски градини в община Харманли се стремят към сътрудничество и изграждане на добри отношения с родителите, взаимно опознаване, разбиране и зачитане.

На територията на Община **Тополовград** функционират 5 общински училища, от които 1 средно училище в гр. Тополовград, 1 начално училище и 3 основни в селата Устрем, Синапово и Хлябово. В Средно училище „Д-р П. Берон“ се осъществява прием на ученици от 5 клас и след завършено основно образование. В училището се обучават общо 464 ученика, като 45% от тях са роми. В Начално училище „Св.Св.Кирил и Методий“ – Тополовград се обучават общо 174 ученика от 1 до 4 клас, като 50% от тях са от ромски произход. Към НУ функционира 1 полудневна група с общо 24 деца, като 8 от тях са от ромски произход. В основните училища в селата на община Тополовград се обучават общо 146 ученици от 1 до 7 клас, като 95% от тях са от ромски произход. Всички деца, подлежащи на задължително обучение са обхванати. Данните за броя на учениците от ромски произход са взети от анкети, където самите ученици са се самоопределили като роми.

Наблюдава се тенденция към спад в броя на учениците, както в града, така и по селата. Причината за по-малкия брой на учениците е намаляване броя на живеещите в селата и обезлюдяването на селските райони, което е вследствие от липсата на развита икономика там.

В Община Тополовград функционира една целодневна детска градина с групи в общинския център и в селата Синапово, Радовец, Хлябово, Орешник и Устрем. Общият брой на децата, посещаващи Детска градина „Щастливо детство“ е 203 деца. Броят на децата в групите в селата Орешник, Устрем, Хлябово, Радовец и Синапово е общо 83, като 97% от тях са от ромски произход. В училищата и детските градини се работи с родители. Провеждат се срещи и разговори за изясняване на проблеми, свързани с учениците и децата. Родителите се включват в извънкласните форми с учениците, които се провеждат в училищата.

Видно от предоставените актуални данни към 16.08.2021г. от образователните институции в Община **Ивайловград**, може да се открие положителна тенденция за участие в одобрени от Министерство на образованието и науката Национални програми, финансирани

от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж”. Самостоятелно, те не се наемат да кандидатстват и реализират проект, защото са с малко на брой деца и ученици -под 100 за всяко учебно заведение, което поражда и липса на финансов ресурс при съфинансиране или осигуряване на устойчивост при приключване на проектните дейности. Като процент не могат да се открият успешно завършилите основно, средно и висше образование, защото някои от тях след завършен 7 клас започват да работят със семействата си в сивата икономика /незаконни кариери за добив на гнайс/. В село Железино има завършило висше образование, момиче от уязвимите групи, като същата е назначена като образователен медиатор към Детска градина Железино.

*

Предизвикателство продължава да бъде диспропорцията по отношение на образователното равнище между селските и градските райони. Предвид това е необходима целенасочена подкрепа за населението в училищна възраст в селските райони, като условие за постигането на баланс в образованието. Затова от съществено значение са инвестициите в образователна инфраструктура в селските райони.

Прилагането от 2018 г. на мерки за образователните институции с концентрация на деца и ученици от уязвими групи позволява насочването на ресурс към така наречените „сегрегирани“ или „вторично сегрегирани“ детски градини и училища, както и води до подобряване на условията за провеждане на образователен процес в тях.

Ситуацията с разпространението на COVID-19 изправи българската образователна система пред сериозно предизвикателство – да се модернизира по такъв начин, че да не задълбочи дистанцията в образованието, вкл. повишаване нивото на цифровите умения и въвеждането на цифровите технологии като ключов елемент на модерното училище. Във връзка това в образователната система е въведено обучение в електронна среда чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии (ИКТ).

Предложените в настоящата Стратегия цели са в съответствие със Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030), която е изготвена от МОН в сътрудничество със заинтересованите страни. Рамката има ясна и широко споделена визия за образованието до 2030 година, с очертани основни приоритетни области за развитие, а така също и съгласуваност на политиките и мерките в отделните стратегически документи.

Поставените цели изискват през следващите десет години да бъдат изпълнявани политики в областта на образованието, обучението и ученето, които позволяват бърза адаптация към външните за средата въздействия и използване в максимална степен на вътрешните за системата фактори.

Оперативна цел: Създаване на условия за осъществяване на качествено и приобщаващо образование, за образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми, и за утвърждаване на интеркултурното образование

Общи цели:

1. Обхващане на децата във форми на образование и грижи в ранна детска възраст и в предучилищното образование за развиване на познавателни и социално-емоционални умения с цел последващо образователно приобщаване.

2. Създаване на подкрепяща и насърчаваща среда за приобщаване и образователна интеграция; преодоляване на сегрегационните практики в някои образователни институции, чрез повишаване на качеството на образованието с фокус върху интересите на детето, при отчитането на индивидуалните психологически особености и социалната среда; разширяване на десегрегационната програма на МОН и превенция на вторичната сегрегация, в това число и чрез осъществяване на интеркултурно образование.

3. Осигуряване на условия за изпълнение на интегрирани мерки за повишаване на образователното развитие на децата и учениците от ромската общност, чрез качествено и приобщаващо образование и на възможности за продължаващо образование в това число на професионално образование и обучение, както и на висше образование.

4. Обучение в дух на толерантност и недискриминация в образователните институции.

5. Подкрепа за роми и за други лица от социално уязвими групи за завършване на средно, професионално, колежанско и висше образование, особено за профили, специалности и професии, които дават перспектива за реализиране на пазара на труда.

6. Съхраняване на културната идентичност и засилване на гражданското съзнание на деца и ученици от ромската общност, за да развият самочувствие и чувство за принадлежност към българското и европейско общество, като се разширяват познанията в сферата на културата, традиции и пр. в определени учебни предмети и проектно-базирани обучения.

7. Повишаването на броя на обхванатите деца и ученици в задължително предучилищно и училищно образование и намаляването на дела на отпадналите и преждевременно напусналите училище

8. Повишаване и надграждане на знанията, уменията и компетентностите на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал за работа в среда на многообразие и за преодоляване на стереотипи и дискриминационни нагласи, чрез обучения, но и продължаваща подкрепа като менторство, групово рефлексия и др.; съвместна работа с образователни медиатори и други специалисти с отношение и влияние върху образователните постижения на децата; реализиране на различни форми на постоянни взаимодействия с родителите.

9. Подкрепа на доказано ефективни образователни практики, чрез иновативни идеи и дейности; повишаване на дигиталните умения.

10. Изготвяне и прилагане образователни инструментариуми и методики,

включително и за усвояване на български език от деца и ученици, чийто майчин език е ромски.

11. Разширяване на възможностите за учене през целия живот, включително чрез неформално и информално образование; включване във форми за образование и обучение на лица, които не са завършили средно образование; популяризиране на ученето сред всички слоеве на населението за участие във форми на учене през целия живот.

Необходимо условие за осъществяването на тези цели е и активното сътрудничество между детските градини и училищата с държавните и местните органи в социалната и здравната сфера, с образователните медиатори и местните общности. В изпълнение на този приоритет ще се реализират и дейности за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства в уязвимо положение, с фокус върху ромите, посредством предоставянето на образователна и социална подкрепа.

Отговорни институции: МОН, Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ), Министерството на труда и социалната политика (МТСП), общини.

Партньори: Регионални управления на образованието (РУО), Държавна агенция за закрила на детето (ДАЗД), Агенцията за социално подпомагане (АСП)/Дирекциите „Социално подпомагане“ (ДСП), Областни администрации, образователни институции, образователни медиатори, НПО.

Източник на финансиране: държавен бюджет, общински бюджети, Структурни фондове на ЕС, Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП) 2014-2021, Норвежки финансов механизъм (НФМ) 2014-2021 и други донорски програми.

2. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ.

Подобряването на здравето на всички граждани е в основата на политиките в областта на общественото здраве. Целите, свързани с този приоритет, са насочени към активна промоция на здравето и превенция на хроничните незаразни болести и социално значими болести, и активното подпомагане на уязвими групи да получат ефективен достъп до здравни грижи и здравно обслужване.

Провеждането на политики в областта на здравната профилактика сред лицата в риск, при които е налице и висока мобилност и затруднен достъп до медицински грижи, ще осигури устойчивост на превантивните дейности не само сред уязвимите общности, но и сред обществото като цяло; подкрепа и медицински грижи, за ограничаване разпространението на COVID-19, ваксинационни програми и др.

Достъпът до здравни услуги се гарантира чрез посредничеството на здравните

медиатори, които са свързващо звено между уязвимите групи от населението и системата на здравеопазването. Броят на здравни медиатори в област Хасково е нараснал от 3 на 10 души, след 2012г. Разпределението им по общини е следното: Хасково – 2, Харманли- 1, Димитровград – 3, Стамболово – 1, Свиленград – 2, Ивайловград – 1.

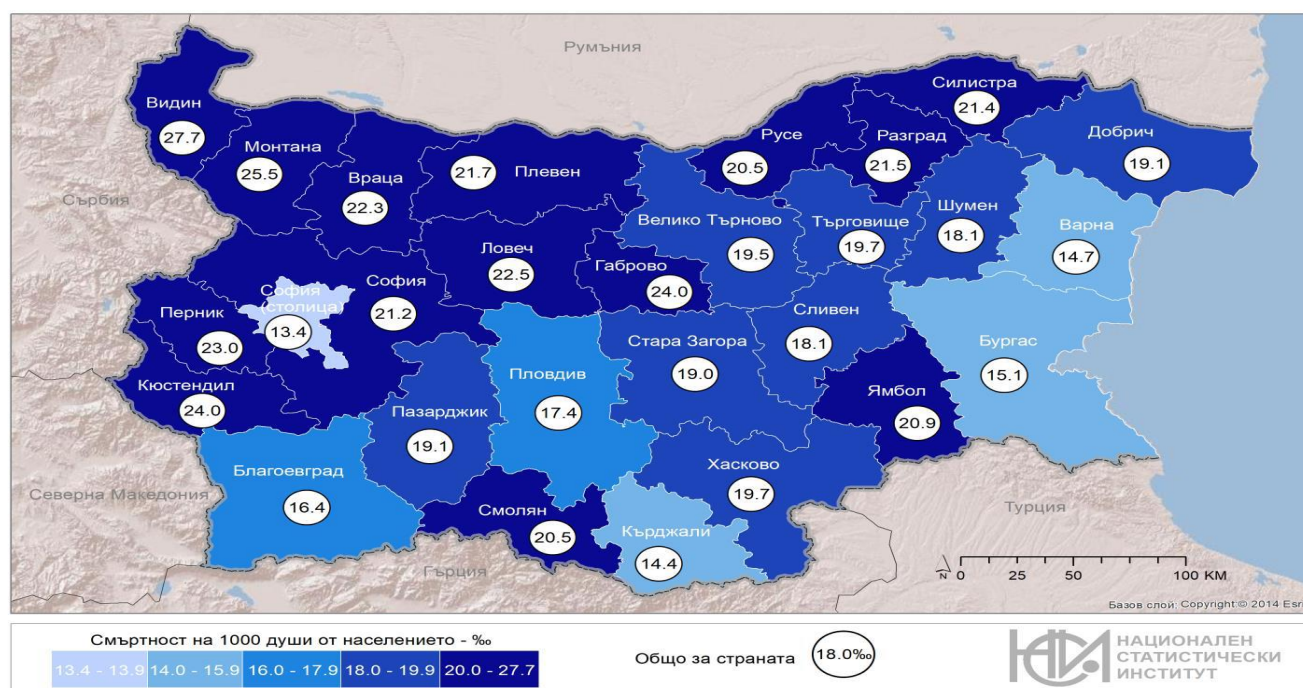
Демографски показатели за област Хасково:

Към 31.12.2019г. мъжете в областта са 109 127 (48.8%), а жените – 114 498 (51.2%), или на 1 000 мъже в областта се падат 1 049 жени. Средната възраст на населението в областта в края на 2020 г. е 45.0 години, при средна възраст за страната 44.0 години. При мъжете средната възраст е 43.2, а при жените – 46.8 години.

През 2020 година в област Хасково са родени 1690 деца, при 2190 за 2012г. Коефициентът на раждаемост е понижен с 1.6‰ - от 9.0‰ през 2012г. на 7.4‰ за 2020г. Средно за страната коефициентът е 8.5‰. Средната възраст на майката при раждане на първо дете е 27.5г., каквато е възрастта по показателя за страната. Най-много раждания са регистрирани в община Хасково (625 за 2020г.), последвано от Димитровград (289), Свиленград (195), Харманли (171), Симеоновград (103) и останалите общини с регистрирани под 100 раждания в годината.

Фиг. 1. Коефициент на смъртност по области през 2020 година.

Общата смъртност за областта през 2020г. е 27.4‰ при 18.0‰ за страната. Най-високо е равнището на смъртността в Хасково, Димитровград и Харманли. Най-ниско е в Маджарово и Ивайловград. Показателят детска смъртност за 2020г. е 8.4‰ при средно за страната 5.1‰.

Основни причини довели до коефициента на смъртност в областта за 2012 г. се дължат на

възникващи през перинаталния период вродени аномалии.

Като най-честа причина за настъпил летален край се посочват Болести на органите на кръвообръщението - 1 308.9 на 100 000 души.

Към 01. 02. 2011г. призната трайно намалена работоспособност или степен на увреждане имат 10 151 души в област Хасково. От тях 266 са деца и 9 885 са на 16 и повече навършени години. Относителния дял на децата с увреждания е 1.37% от децата, за които е отговорено на доброволния въпрос.

При лицата на 16 и повече навършени години 6.6% от отговорилите преброени лица в областта са с увреждания. Сред лицата от тази възрастова група с увреждания най-голям е дялът на лицата с трайно намалена работоспособност или степен на увреждане от 71 до 90% - 3 830, или 38.7%, от 50 до 70% към момента на преброяването са 2 646 души, или 26.8%. Лицата с най-висока степен на намалена работоспособност – над 90 % са 2 098, или 21.2%. Най-нисък е дялът на лицата с намалена работоспособност до 50% - 1 311, или 13.3%. Неотговорилите на доброволния въпрос лица на 16 и повече навършени години в област Хасково са 61460, или 29% от населението. Отговор не е посочен от родителите или упълномощените лица в колективните домакинства за 15 191 деца, или за 43.8%.

Общини	Общо	В т.ч. отговори	Трайно намалена работоспособност или степен на увреждане				
			няма	до 50%	от 50 до 70% (III група)	от 71 до 90% (II група)	над 90% (I група)
Общо за областта	211590	150130	140245	1311	2646	3830	2098
Димитровград	47105	33030	30934	302	540	833	421
Ивайловград	5668	3810	3607	30	40	78	55
Любимец	8568	6894	6584	49	71	126	64
Маджарово	1513	776	698	16	19	26	17
Минерални бани	5146	3672	3417	28	59	100	68
Свиленград	19871	13230	12612	94	131	235	158
Симеоновград	7149	5152	4834	23	108	114	73
Стамболово	5072	3130	2977	22	44	61	26
Тополовград	10317	8042	7615	56	116	163	92
Харманли	21274	15946	14701	144	346	503	252
Хасково	79907	56448	52266	547	1172	1591	872

¹ По признака „трайно намалена работоспособност или степен на увреждане“ са разпределени отговорилите на доброволния въпрос лица.

Табл. 7: Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по общини

*Справочник преброяване 2011/Област Хасково

Масовото и дълбоко обедняване, високата безработица, влошената структура на доходите и потреблението, неблагоприятната околна и жилищна среда, начинът на живот

повишават вероятността от възникване на заболявания.

Медицински заведения и леглова база:

Към 31.12.2020 г. в област Хасково функционират 11 заведения за болнична помощ с 1 096 легла в тях. Заведенията за извънболнична помощ са 62 с 47 легла, а другите лечебни и здравни заведения – 5 с 38 легла.

Заведенията за болнична помощ включват: болници, центрове за психично здраве и комплексни онкологични центрове. Съгласно Закона за лечебните заведения болниците са многопрофилни и специализирани. Многопрофилните болници в областта са 5 с 802 легла. Те представляват 50% от болниците и в тях е съсредоточен 78.9% от легловия фонд на всички болници в областта. В област Хасково през 2020 г. има 5 специализирани болница с 214 легла. Към други лечебни и здравни заведения се отнасят централните за спешна медицинска помощ, регионалните здравни инспекции, домовете за медико-социални грижи за деца, хосписи, национални центрове без легла, диализни центрове и центрове за трансфузионна хематология. В края на 2020 г. тези заведения в областта са 5 с 38 легла.

Здравеопазване по общини:

В структурата на системата за здравно обслужване в община **Хасково** са включени различни лечебни заведения – 2бр. МБАЛ, Специализирана болница за активно лечение на пневмо-фтизиатрични заболявания /СБАЛПФЗ/, Специализирана болница за активно лечение по онкология /СБАЛО/, Център за психично здраве, 19 амбулатории за индивидуална практика, 5 бр. за групово практика за първична медицинска помощ, 99бр. за индивидуална дентална практика, 101бр. специализирана медицинска помощ, 1 Център за Спешна медицинска помощ, 1 ТЕЛК и 2бр. здравни медиатора.

Поради неизградената или лошата инфраструктура в селищата и махалите с компактно ромско население, представителите на ромската общност по-често боледуват от хепатит, стомашно-чревни заболявания, различни болести, причинявани от паразити.

Запазва се тревожната тенденция по отношение броя на ражданията от непълнолетни лица и съпътстващите ги ранни бракове в някои от случаите. Общо за територията на общината 101 са случаите на непълнолетни родилки, като за 2020г. са регистрирани нови 30 раждания /50 през 2019/. Причините са комплексни. Създаването на ефективно действаща мрежа от партниращи организации и институции, ангажирани със здравните и социални проблеми на общността е ключова за подобряване на настоящето положение.

При лицата, принадлежащи към малцинствената общност роми, се наблюдава по-силно влияние на първични и вторични рискови фактори.

Първичните фактори са:

- масово и дълбоко обедняване;
- висока безработица;

-
- неблагоприятна околна и жилищна среда;
 - асоциален начин на живот;
 - генетични заболявания, вследствие на ранните раждания и неглежираност към бременните жени;

Вторичните фактори са:

- болестни състояния, които вследствие на нелечение се хронифицират;
- поява на усложнения при неглежиране и нелечение. Негативни фактори, свързани с начина на живот са:
 - поведенчески: злоупотреба с алкохол, тютюнопушене, рисково сексуално поведение и др.;
 - забременяване и раждане в ранна възраст, водещо до проявата на различни усложнения при новороденото и майката – дете;
 - хранене: небалансирано и нерационално;
 - психосоциален стрес;

В гр. Хасково работи Общностен център за подкрепа на деца и родители, където са назначени двама педиатри, две медицински сестри, една акушерка, един здравен медиатор и медиатор извършващи ранна интервенция на уврежданията. В услугите „Здравна консултация“ и „Ранна детска интервенция“ се работи с родители и деца до 7 годишна възраст.

Необходимо е да се работи в насока провеждане на разяснителни кампании относно повишаване на здравата култура, необходимостта от ваксинации и извършването на профилактични прегледи за социално значими заболявания.

2400 прегледа с мобилни кабинети са били осъществени в община **Димитровград** благодарение на закупен автомобил по проект „Интелигентна медицина – SMART MED” за отдалечена диагностика.

На територията на общината работят 3-ма здравни медиатора, които провеждат информационни и разяснителни кампании по различни здравни теми - ХИВ, СПИН, туберкулоза и полово предавани инфекции; в последната година на пандемия за превенция от Ковид-19 и др. Минимум 75 на сто от децата в кв. Изток на Димитровград са записани при личен лекар, като процентът се запазва и за регистриралите се като бременни за същия период.

Сериозен проблем представлява здравната неосигуреност сред ромското население. Не може да се каже колко е точния брой на здравно неосигурените роми в Община **Харманли**, тъй като голяма част от тях работят в сивия сектор, в строителството и селското стопанство. Те не се водят на работа, не се осигуряват, регистрират се като безработни и използват тънкостите на закона, като се регистрират и ползват помощи за отопление. Всички, които ползват помощи за отопление, държавата ги осигурява здравно. Така голяма част от тях са

здравно осигурени без да внасят вноски.

Проблем се оказа и осигуряването на личен лекар, на новородени бебета. Със съдействието на здравния медиатор, няколко ромски новородени бебета имат вече личен лекари от други градове в областта. Това пък от своя страна създава затруднения за редовно проследяване на здравословното състояние на пациента.

Въпреки добрата работа на здравния медиатор по отношение подобряване на здравната култура, си остава проблема с лошите жилищни и битови условия, на една част от ромското население. Това от своя страна е предпоставка за развитие на различни инфекциозни болести, а именно: по-често боледуват от хепатит, стомашно-чревни заболявания, различни болести причинявани от паразити, туберкулоза и др.

Системата на здравеопазването на територията на Община Харманли е със солидни традиции, организирана от добре изградена структурирана мрежа от здравни заведения, както следва: Медицински център 1-Харманли, МБАЛ-Харманли ЕООД, Частен медицински център Панацея ООД.

Към Общината от 2016г., работи здравен медиатор. Основната му дейност е работа с уязвимите групи /ромската общност/, съдействие при извършване на прегледи, имунизации, разговори с родители за здравния статус на децата, оказване на подкрепа и съдействие на лични лекари. През 2019г. по информация на здравния медиатор бяха имунизирани 1063 деца и 47 възрастни. Съвместно с РЗИ-Хасково, бе проведена кампания за заразно инфекциозни болести в кв. Хаджиянево герме, където бяха обхванати 30 човека и 15 от Маламардере. Съвместно с МКБППМН се проведе беседа във всички училища и детски градини в общината на тема „Хигиена на чистите ръце“. Същата беседа се осъществи и в РПЦ-Харманли. Общият брой обхванати деца е 313 и значителен брой възрастни. През месец април 2019г. се изнесе беседа в три училища в град Харманли на тема Превенция за ранни бракове и отпадане от училище. Бяха обхванати 70 деца от ромски произход. Здравният медиатор помогна на 7 лица от ромски произход при изследване за туберкулоза, както и съдействие за възстановяване на здравни осигуровки на 8 ромски лица.

През учебните 2019г, 2020г., Община Харманли е осигурила лекарства и консумативи във всички здравни кабинети в учебните заведения /училища и детски градини/, с цел оказване на първа долекарска помощ при спешни и неотложни състояния.

По данни на ГРАО Харманли, през 2019г. има 8 раждания на непълнолетни майки от ромски произход.

През 2020г. по информация на здравния медиатор бяха прегледани 997 деца, от които имунизирани 934 и 64 прегледани възрастни. Оказано е съдействие за възстановяване на здравни осигуровки на 8 ромски лица.

В град **Любимец** функционира „Специализирана болница за продължително лечение и рехабилитация-Любимец” ЕООД – единствена по рода си в област Хасково. Болницата разполага с апаратура и пособия за провеждане на лечебна терапия, отговаряща на всички

основни направления по медицински стандарт “Физикална и рехабилитационна медицина“.

През 2020г. преминалите болни са 963, а преминалите амбулаторни - 715 души. На територията на община Любимец работят 5 общопрактикуващи лекари, които през 2020г. са извършили общо 5180 профилактични прегледи. Прегледите на деца до 18-годишна възраст са 2375. Обхвата на имунизациите по Националния имунизационен календар възлиза на 1150 души.

Най-честите заболявания за отчетната година са ОВИ, пневмонии, хипертония, МСБ, ИБС, диабет, епилепсия.

В общината няма назначени здравни медиатори. Факт, който не е за пренебрегване.

За подобряване здравната култура на подрастващите Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, със съдействието на училищата, реализира мероприятия за превенция на употребата на наркотични вещества, на СПИН и болести, предавани по полов път, на трафик на хора.

Медицинското обслужване на община **Минерални бани** е организирано в лечебни заведения за извънболнична помощ. В община Минерални бани съществуват 3 амбулаторно-поликлинични заведения и 6 ФЗП, обслужващи население от 5 899 души. Общопрактикуващите лекари са 2, по един в Минерални бани и Караманци. Стоматолозите са 4: в Минерални бани – 2 и по един в Караманци и Боян Ботево.

Оборудването на медицинските пунктове включва 2 ЕКГ апарата и 4 стоматологични стола. Здравните пунктове са снабдени с всички необходими медикаменти за спешна медицинска и амбулаторна помощ. Специализираната медицинска и болнична помощ се осъществява от здравните заведения и МБАЛ в гр. Хасково.

Здравеопазването в общината не е в добро състояние. Сградите се нуждаят от цялостен ремонт и ново медицинско оборудване. Особено важно е създаването на кабинет за спешна помощ. Най-близкото такова звено се намира в град Хасково и разстоянието от 18 км. често пъти води до фатален изход.

Бременните жени от ромски произход не ходят редовно на женска консултация, след това не водят децата си на детска консултация и респективно не ги имунизират редовно.

Поради бедността на ромите в общината и липсата на постоянна работа, голяма част от тях са здравно неосигурени.

Здравното обслужване на населението на община **Свиленград** е на високо ниво, сградите на МБАЛ и МЦ са реновирани и в тях са осъществени енергоефективни дейности. Налице са необходимите медицински специалисти – лекари и специалисти по здравни грижи, обезпечаващи високоспециализирана доболнична и болнична помощ. Непрекъснато се осигуряват средства за обновяване на медицинската апаратура. За 2020 г. по данни на МБАЛ за доставени ехограф за коремни органи, автоматичен биохимичен анализатор, дезинфекциращ UVC уред за въздуха, апарати за хемодиализа, транспортни дихателни

апарати, инфузионни помпи и др.

На територията на общината функционират два кабинета за специализирана извънболнична медицинска помощ по акушерство и гинекология: в Медицински център, с регистрирани 342 бременни жени за 2019 г. и 318 за 2020 г. и една самостоятелна практика с 498 регистрирани бременни жени за 2019 г. и 426 за 2020 г. Хоспитализираните бременни жени за 2019 г. са 998, а за 2020 г. – 872. В МЦ Свиленград през 2019 г. са преминали общо 22 642 пациенти, като са извършени 184 профилактични прегледи, а през 2020 г. са преминали общо 22 231 пациенти, а броят на извършените профилактични прегледи е 135. Най-висока честота е регистрирана за сърдечно – съдови заболявания, диабет и онкологични заболявания.

Здравеопазването в ромската общност е комплексен проблем. При ромите на национално ниво, но и в частност в община Свиленград се наблюдават изключително негативни тенденции, свързани със здравословното състояние: висока заболеваемост, висока смъртност, ниска продължителност на живот. Средната продължителност на живот на ромите в страната е с приблизително 10 години по-ниска в сравнение с тази на мнозинството. Наблюдават се и други тенденции: по отношение на бременността – бременните жени се картотекират непосредствено преди раждането, не посещават редовно женска консултация и с това попадат в рискови групи бременности. Като цяло бременностите са много ранни. Част от ромското население е неосигурено или с прекъснати здравно-осигурителни права. Голям проблем са инфекциозните заболявания.

Посочените по-горе здравни заведения и практики се ползват и от ромите в общината. Достъпът до здравни услуги на ромите се подпомага чрез посредничеството на здравните медиатори, които са свързващо звено между уязвимите групи от населението и системата на здравеопазването. В Община Свиленград има назначени двама здравни медиатори. Те работят в тясно сътрудничество с общопрактикуващите лекари, медицинските сестри и социалните работници по места. Здравните медиатори вземат активно участие в различни кампании за провеждане на имунизации на деца и лица, които са с пропуски в имунизационния паспорт. Те посредничат и придружават лица от ромски произход при посещение в различни институции и организират провеждането на профилактични програми сред общността. Здравните медиатори към Община Свиленград също консултират малцинствените групи по семейното планиране и репродуктивното здраве.

Лицата от ромската общност се информират за здравноосигурителните им права и задължения и за правата им като пациенти от здравните медиатори и личните лекари.

Във всички учебни заведения на територията на община Свиленград има разработени здравни програми, по които информират децата за предпазване от най-честите заболявания. Периодично се провеждат беседи със здравни специалисти за вредата от най-разпространените рискови фактори – тютюнопушене, злоупотреба с алкохол, нездравословно хранене и за предимствата на здравословния начин на живот.

В общината се провеждат здравно-информационни кампании сред подрастващите и представителите на етническите малцинства. През 2020 год. здравните медиатори в община

Свиленград проведеха здравно-информационни кампании. Заедно с РЗИ гр. Хасково в Ромски квартал в кв. Капитан Петко войвода и в кв. „Простор” медиаторите проведеха активна работа за предпазване от КОВИД, следяха за симптоми и съдействия при карантинирането на заболели. Многократно са посещавани младежи по домовете с цел информираност на родителите за ваксините на децата. И през 2020 г. здравните медиатори в община Свиленград продължиха да съдействат за решаване на казуси от здравен характер, консултации, подготовка на документи, следване на процедури за явяване пред ТЕЛК, ЛКК, информация за здравноосигурителните права и задължения, имунизации, комуникация с РЗИ, лични лекари и медицински заведения. Здравните медиатори работят активно и в училищата с компактно ромско население и съвместно с медицинските специалисти съдействат за по-добрата здравна просвета на учениците от ромския етнос. За 2020 г. двамата здравни медиатори са осъществили следните дейности: съдействия за осъществяване на планови имунизации на деца, консултации по здравни казуси, съпровождане до здравни институции, патронаж в общността – здравно-информационни мероприятия по превенция на заболявания, по семейно планиране и сексуално здраве, раздадени здравно-информационни материали, участия в обучения, семинари и съвместна работа с институции, работа по социални казуси.

Здравеопазването в ромската общност е комплексен проблем. Голяма част от ромите в община **Симеоновград** са здравно неосигурени или с прекъснати здравно-осигурителни права, което ги лишава от профилактични прегледи, ранно диагностициране и превенция на заболявания, и с годините води до влошаване на здравословното им състояние. Нехигиеничните битови условия в ромския квартал, обедняването и висока безработица, както и начинът им на живот са предпоставки за възникване на заболявания. Здравното обслужване на населението се осъществява от 3-ма общо практикуващи лекари, които имат сключени договори с Регионалната здравноосигурителната каса и 3 лекари по дентална медицина. Има 3 аптеки и 1 клинична лаборатория.

Осигурено е ефективно здравно обслужване от личните лекари. За специализирана медицинска помощ обаче гражданите на общината биват насочвани в други лечебни заведения в съседни градове, тъй като в общината няма болница. За здравно просветната дейност сред тях се провеждат консултации от ЦОП гр. Симеоновград и отдел “Закрила на детето“ при СП Димитровград.

В община Симеоновград са извършени към момента 130 профилактични прегледи от общо практикуващите лекари, регистрирани са 327 новородени, имунизирани 652 деца, регистрирани бременни 15.

По-често се срещат заболявания, като ХСБ-325лица, Захарен диабет-125 лица и ХОББ-95лица. За децата до бгодишна възраст се извършват профилактични прегледи два пъти годишно.

В община Симеоновград няма назначен здравен медиатор.

На територията на община **Стамболово** няма местна болница, хоспитализирането става в МБАЛ-Хасково, където общината е акционер. Личните лекари насочват пациентите си за оказване на специализирана медицинска помощ предимно в областния център.

Броят на индивидуалните практики за първична извънболнична помощ в общината са 6, като заети са 3 от практиките. Утвърдени са и 5 практики за стоматологична помощ, към момента заети са 4. Поради малкия брой на обслужваното население, общопрактикуващите лекари, не получават достатъчно средства, за да поддържат медицински персонал в селата извън практиката им. По този начин те не посещават всяко населено място (освен при спешно повикване), а пациентите трябва сами да ходят при тях. Като се има в предвид възрастта на населението и териториалния обхват, то тези посещения са ограничени и от страна на транспорта до практиките. Най често болните ползват собствен или на близки и съседни автомобил.

Няма данни за регистрирани лица, страдащи от зависимости.

Ученическото здравеопазване се осъществява от медицински персонал, назначен в училищата и детската градина. За осъществяване на дейността се използват оборудвани в учебните заведения медицински кабинети. Медицинските специалисти оказват първа долекарска помощ при спешни и неотложни състояния, организират и провеждат профилактични дейности за предотвратяване и ограничаване на рисковите фактори. Липсва организирана стоматологична профилактика на децата и учениците.

Специални мероприятия по превенция и контрол на ХИВ, СПИН, туберкулоза и сексуално предавани инфекции в общината през 2020 г. не са организирани, но тя разполага с подходящия набор от институции, за да ги организира в бъдеще (Общинска администрация, ЦОП, МКБППМН, училища, читалища и др.). Тези кампании се предвижда да бъдат насочени към обществото като цяло и предимно към младите хора, а не само към етническите малцинства.

Структурата на здравната мрежа в Община **Тополовград** включва: Доболнична помощ, Болнична помощ, Филиал за спешна медицинска помощ. Доболничната помощ се осъществява от общопрактикуващи лекари и специализирани практики. По здравна карта в Общината има разкрити 4 общи лекарски практики, от които 3 в града.

Специализираната доболнична медицинска помощ се осъществява от съответните специалисти – акушерство и гинекология, хирургия, педиатрия, УНГ, офталмология и кардиология. Всеки месец на територията се осигурява ендокринологична помощ.

Спешната медицинска помощ в община Тополовград се осъществява от Филиал за спешна медицинска помощ на пряко подчинение на ЦСМП - гр.Хасково. Стоматологичната помощ в община Тополовград се осъществява от 7 стоматологични кабинета.

Системата на здравното обслужване на община **Ивайловград** включва трима лични (общопрактикуващи) лекари и Център за спешна медицинска помощ – Ивайловград.

Основният проблем е липсата на действаща болница или медицински център с модерна апаратура, които да осъществяват нормални и елементарни дейности преди хоспитализация на пациента, недостатъчният брой лекари, които да заемат свободните съществуващи практики на територията на. Общината вече трета година има назначен здравен медиатор.

Населението на община **Маджарово** се обслужва от двама общопрактикуващи лекари.

Младите хора получават информация по здравни въпроси от личните лекари и медицинския специалист в лекарския кабинет в училището. Особено внимание се отделя на насърчаването на здравословен начин на живот и на превантивните мерки - превенция на тютюнопушенето и употребата на алкохол, злоупотреба с наркотици, предпазването от ХИВ/СПИН, болести, предавани по полов път и др. Превантивни дейности реализира и Местната комисия за противообществени прояви на малолетните и непълнолетните към общината.

По време на извънредното положение във връзка с разпространението на Covid 19 директори, учители и всички работещи в системата на образованието преминаха към обучение в електронна среда. Учениците от Маджарово, както и от всички училища в областта, бяха обхванати в дистанционно обучение под една или друга форма, в зависимост от възрастта им и според възможностите им за включване в електронно обучение. За тези, които нямаха възможност да се включат в обучение в електронна среда, учителите, служителите и ръководството на училището направиха необходимото, за да осигурят учебни материали до домовете им лично или чрез кметствата в населените места. Обучението често се провеждаше чрез телефонни разговори и чрез насочване към общодостъпни образователни ресурси. За тези ученици, които във времето на извънредното положение не бяха обхванати в обучение от разстояние, се предоставени възможности за използване на ресурс от проект „Подкрепа за успех“.

Община Маджарово работи в сътрудничество и координация с отдел „Закрила на детето“/ ИРМ - Маджарово към Дирекция „Социално подпомагане“ - Ивайловград. ДСП - Ивайловград осъществява текущата практическа дейност по закрила на децата в общината, определя и провежда конкретни мерки и контролира изпълнението им. Тя предприема следните мерки за закрила при констатиран риск за децата: мерки за закрила в семейна среда, в т.ч. насочване към ползване на социални услуги в общността; мерки за закрила извън семейна среда, в т.ч. настаняване в семейства на близки и роднини, настаняване в приемно семейство, настаняване в социални услуги-резидентен тип, настаняване в специализирани институции за деца, осиновяване.

Индивидуална е работата за решаване на конкретни проблеми при отглеждането на децата. Търсят се възможности за предоставяне на еднократни финансови помощи на нуждаещите се семейства с деца, за които са изчерпани възможностите за подпомагане от ДСП. Отговорните институции оказват съдействие за подобряване на социално-битовите условия и повишаване на родителския капацитет.

В Маджарово няма действаща болница. Здравните нужди се покриват от личните лекари

и Спешният медицински център. Със здравословните проблеми на младите хора е ангажиран и действащият към средищното училище здравен кабинет.

Детското и училищно здравеопазване се осигурява от 1 медицински специалист. В здравните кабинети в СУ "Димитър Маджаров" и ДГ "Л. Димитрова" се осъществяват дейности по: медицинско обслужване за оказване на първа медицинска помощ на деца и ученици; здравна профилактика на децата и учениците; дейности за ограничаване разпространението на заразни и паразитни заболявания. По отношение на лекарските и стоматологични практики: към момента населението в общината се обслужва от двама общопрактикуващи лекари и един стоматолог. Спешно нуждаещите се пациенти от всички населени места в общината се поемат от Центъра за спешна медицинска помощ.

*

Въпреки усилията на заинтересованите страни - местните и национални власти в област Хасково, все още се наблюдават негативни тенденции, свързани със здравословното състояние на лицата от ромски произход: висока заболяемост, висока смъртност, ниска продължителност на живот. Здравето е съвкупност от физическо, психическо и социално благополучие за човека. Ето защо трябва да се осигури оптимална система на здравеопазване на населението, като се предоставят необходимите превантивни, диагностични, лечебни, рехабилитационно-оздравителни услуги, повишаване на здравната култура и информираността относно правата на пациентите, създаване на условия за здравословен начин на живот.

Демографските процеси, заболяемостта и физическото развитие са трите основни групи показатели за оценка на здравето на населението. Възрастовата структура на населението поражда множество допълнителни медико-социални, икономически, психологически и правни проблеми. Миграционните движения, които се развиват паралелно с процеса на стареене, както и не високия темп на раждаемост през последните години, водят до неравномерното териториално разположение на стари хора, което формира териториални единици с предимно възрастно население. Групата на възрастните хора са носители на повече от едно хронични заболявания, което променя вида на здравните потребности и отправя определени изисквания към тяхното задоволяване.

Провеждането на политики в областта на здравната профилактика сред лицата в риск, при които е налице и висока мобилност и затруднен достъп до медицински грижи, ще осигури устойчивост на превантивните дейности не само сред уязвимите общности, но и сред обществото като цяло; подкрепя и медицински грижи, за ограничаване разпространението на COVID-19, ваксинационни програми и др.

Достъпът до здравни услуги се гарантира чрез посредничеството на здравните медиатори, които са свързващо звено между уязвимите групи от населението и системата на здравеопазването.

Оперативна цел: Равнопоставеност в достъпа до качествено обществено здравеопазване и подобряване на здравословното състояние на населението в обособените уязвими етнически общности, с концентрация на бедност.

Общи цели:

1. Подобряване на майчиното и детското здравеопазване в обособените уязвими етнически общности с концентрация на бедност. Системно провеждане на дейности, осигуряващи здравните аспекти на ранното детско развитие.
2. Подобряване на достъпа до качествено обществено здравеопазване на лица, намиращи се в ситуация на бедност и социална уязвимост.
3. Намаляване на стигмата и дискриминацията на хора от уязвими групи.
4. Повишаване на информираността в областта на общественото здраве.
5. Развитие на концепцията за здравна медиация.
6. Подобряване на комунално-битовите условия в публичната среда на ромските квартали за осигуряване на живот в здравословна и чиста среда на обитателите им за превенция на появата и разпространението на инфекциозни болести.
7. Осигуряване на устойчиво изпълнение на политиката по отношение провеждането на ваксинапрофилактиката и разширяване на обхвата на ваксинираните лица с оглед изпълнение на имунизационния календар, националните ваксинационни програми и поддържане на висок имунизационен обхват.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Здравеопазване“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Здраве и спорт“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 3 „Осигуряване на здравословен живот и насърчаване благосъстоянието на всички във всяка възраст“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

Отговорни институции: МЗ, НЗОК, общини.

Партньори: Регионални здравни инспекции (РЗИ), НПО, Областни администрации, общини, Националната мрежа на здравните медиатори.

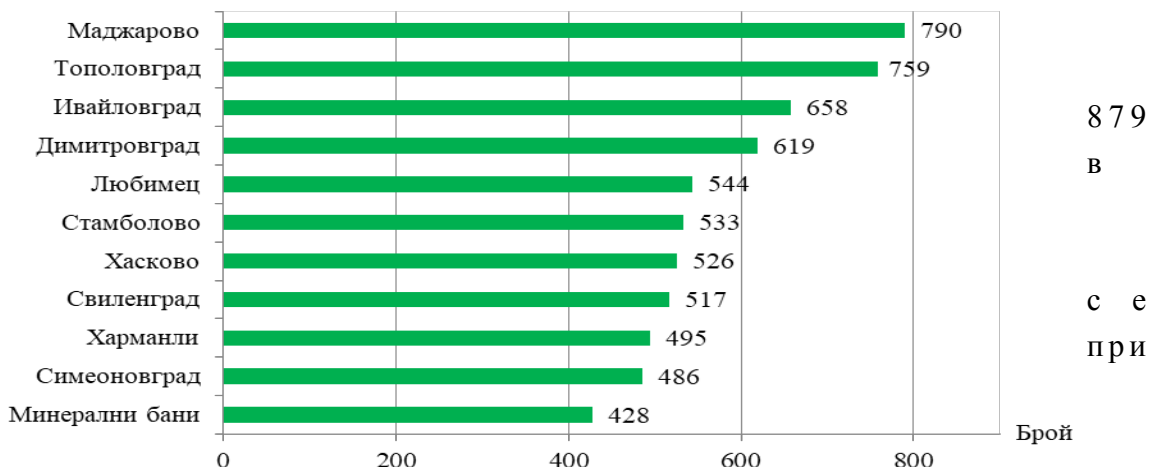
Източник на финансиране: държавен бюджет, общински бюджети, Структурни фондове на ЕС, ФМ на ЕИП 2014-2021, НФМ 2014-2021 и други донорски програми.

3. ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Според статистическите данни от 2011г., на територията на Хасковска област,

населението е концентрирано предимно в градовете и наброява 163 503 души, от общо 227

3 8 2 з а
областта,
срещу 63
живеещи
селата.
Т а з и
тенденция
запазва и
ромското

население, от което 9 347 души от самоопределилите се като роми живеят в градовете (58,83%), а 6 542 живеят в селата (41,17%).

По данни от 31.12.2020 г. жилищният фонд в област Хасково се състои от 72 602 сгради или с 53 повече в сравнение с 2019 година. Жилищата в тях са 123 645. В градовете се намират 66.7% от всички жилища в областта, а в селата – 33.3%.

Стоманобетонните и панелните сгради са 2 614 с 31 071 жилища в тях, тухлените сгради – 55 025 със 77 500 жилища, а 15 074 жилища се намират в 14 963 сгради с друга конструкция. В градовете 36.8% от жилищата се намират в стоманобетонни и панелни, 59.3% – в тухлени и 3.9% – в други сгради. Същевременно 28.9% от жилищата в селата са в други сгради (камък, сурови тухли, дърво и други материали), 69.3% в тухлени сгради и само 1.8% в стоманобетонни и панелни сгради.

Най-голям е относителният дял на жилищните сгради построени в периода 1946 – 1960 г. -33.9%, а най-нисък след 2011 г. и до 1918 – 1.0%.

Преобладаващата част от жилищата в градовете са с две и три стаи – 67.8%, а в селата с три и четири стаи са 61.9%.

Средният брой стаи на едно жилище в селата е 3.5, а в градовете – 2.9. Осигуреността с жилища на 1 000 души от населението в областта е 553 при средно за страната 576.

Фиг. 2. Жилища на 1000 човека по общини.

В община **Минерални Бани** в преобладаващата си част ромите живеят изолирано и бедно, и са на път да се маргинализират в още по-голяма степен. Къщите са едноетажни и по-голямата част от тях нямат връзка с канализацията. Често в една къща живеят няколко семейства с по две или три деца, при съответната липса на възможности за спазване на каквито и да било санитарно-хигиенни норми и стандарти. Няма регистри за териториите обитавани от ромско население към момента. Действащият ПУП е от 1995 г. и не е актуален, а за изработването на нов липсват средства.

В някои населени места, като в община **Симеоновград** например, общият облик е сравнително по-нелицеприятен, спрямо останалите общини в областта. Ромите обитават, в голямата си част, примитивни жилища извън регулацията на града при лоши-битови и санитарно-хигиенни условия. Кварталите “Лагера”, “Лозенград“, “Чадър могила” и „Йорданово” в гр. Симеоновград, са с пренаселени жилища с 5 и повече лица на стая. Условията за живот възпрепятстват интеграцията. Положителна тенденция в последните години, е, че част от ромите вече, при възможност, излизат от компактните групи на кварталите и си закупуват жилища на различни места на територията на общината.

В община **Тополовград**, по-голямата част от ромското население живее в град Тополовград, като жилищата им са разположени в югозападния и североизточен район. Въпреки, че ромските квартали са в рамките на града, техните представители живеят бедно, в едноетажни къщи, пренаселени в повечето случаи от многочленни семейства, при лоши битови условия. Общината разполага с 38 общински жилища, като в 1/3 от тях са настанени ромски семейства. Веднъж настанени, те не правят нищо за подобряване на условията си на живот и за стопанисването на самите жилища. В общината енергийната и водоснабдителната система са изградени на 100%, канализационната – 95%. Енергийната система е в много добро състояние; изградена е 100%.

В община **Любимец** общинския жилищен фонд е малък и стар, което налага изграждането на нови социални жилища. Общината разполага с предназначени за жилищно застрояване поземлени имоти – 87 000 кв. м. площ на жилищни терени и жилищни имоти в регулация. Капацитетът за застрояване на социални жилища е 290 бр., като липсва каквато и да било инфраструктура. Общината е частично обхваната от кадастрална карта.

Има одобрен Подробен устройствен план ПРЗ. Изграждане на техническа

инфраструктура, нови улици, водопровод, канализация и електрическо захранване. В землището на община Любимец няма принудително съборени жилища.

Ромите в община **Свиленград** са около 8,1% от населението. През 2016г. е одобрена Кадастрална карта на гр.Свиленград, която включва квартали с ромско население. Тогава е одобрена е и Кадастрална карта на с.Капитан Андреево, която също включва квартали с ромско население. В гр. Свиленград има обособени два ромски квартала. Единият е разположен в югоизточната част на кв. „Капитан Петко войвода”, а другият – между кв. „Простор”, околновръстния път на гр. Свиленград и ул. „Княз Борис I”. Местата с преобладаващо ромско население попадат в регулационния план на гр. Свиленград. Обособените квартали с ромско население са захранени с ток, вода и имат изградена канализация, улиците са асфалтирани. Голяма част от жилищата са благоустроени, но в повечето случаи са пренаселени, като на места живеят по повече от 3 семейства.

Има обособени групи от постройки, които се намират извън регулацията на населените места. Ромите там обитават примитивни жилища с лоши санитарно-хигиенни условия. Имат нужда от общински терени за ново жилищно строителство, включително социални жилища, дисперсно разположени в урбанизираната територия и външно финансиране за изграждане на нови социални жилища.

Етническата група на българските граждани от ромски произход в община **Стамболово** е около 8,19 % от общия брой на населението. Тъй като официално не могат да бъдат преброени, ромите в община Стамболово, защото голяма част от тях се самоопределят като българи, тази информация се взема приблизително от ЕСГРАОН на общинска администрация Стамболово, и като такава не дава възможност за получаване на категорични данни относно жилищните условия на общността. Има семейства с ниски или без доходи обитаващи зле поддържани и/или непригодни за живеене жилища. Концентрация на ромска общност има в селата Голям извор, Жълти бряг, Долно Ботево и Стамболово. Усъвършенстването и модернизирването на водоснабдителната инфраструктура е един от основните приоритети на общинското ръководство. Общо за общината са изградени 140 км водопроводна мрежа, от които 90 км водопроводи извън населените места. Част от нея се нуждае от реконструкция и рехабилитация.

В някои населени места има частично изградена канализация за отпадни води, но общ проблем е липсата на такава в повечето населени места. Необходимо е и изграждане на пречиствателни станции. Състоянието на уличната мрежа не е задоволително. Статут – парцелите са в регулация, като голяма част от сградите са с отстъпено право на строеж. Общински жилища няма.

Община **Димитровград** няма кадастрални карти включващи голямо компактно ромско население. ПУП е актуален. От началото на 2021г. до юли месец включително не е имало

принудително събаряне на сгради. Кварталите разполагат с електроснабдяване и ВиК, но са необходими асфалтиране и облагородяване на общите терени – кошове за смет, детски паркове и др. подобрения на местата с компактно ромско население. Фонд Социални жилища наброява 127 (бр.).

На територията на град **Харманли** са обособени две ромски махали. Живеещите там са над 2 500 души. Съществуват незаконни постройки, лоши битови условия, пренаселени жилища, липса на санитарни възли в домовете (електроснабдяване и ВиК има). Някои от постройките са изградени с подръчни материали. Там жилищните условия са крайно неприемливи. Не малка част от хората работят извън границите на страната и влагат голяма част от спечелените средства в подобрения на съществуващия собствен сграден фонд.

Общината има КККР/кадастрална карта, кадастрален регистър/от 2006г., включващи и двете ромски махали. За всички села има одобрени ПУП ПР. За землищата на селата от Община Харманли има влезли в сила КККР от 2018г. Няма данни за принудително съборени жилищни сгради.

Към момента общината няма изградени социални жилища.

В сегрегирания квартал Република в град **Хасково** има изработени кадастрални карти и кадастрални регистри. Има актуален ПУП – План за регулация и план за застрояване. Към настоящия момент няма данни за принудително съборени жилища. В по-големите улици на квартал Република има изградени водопровод и канализация. На територията на целия квартал е осигурено електро захранване. По данни на EVN няма издаден отказ за подаване на електро енергия.

Кварталът се населява от около 6 500 човека, като най-често срещаните проблеми там са: пренаселеност, неотговарящи на стандартите жилища, липсваща улична мрежа и техническа инфраструктура, липсващи сгради за обществено обслужване, липса на зелени площи, улично осветление и телефонна мрежа, стихийно и хаотично строителство на незаконни сгради и като следствие от това - незаконни включвания към инфраструктурата, неизяснена собственост върху земята, неприложимост на Закона за устройство на територията за повече от 70% от обособената ромска махала. Съществуват постройки, изградени с подръчни материали, в нарушение на устройствените планове. В над половината от жилищата, в които живеят роми, няма канализация, а около 30% от ромските домакинства не разполагат с течаща студена вода. Ниският социално - икономически статус на жителите на ромските квартали задълбочава допълнително тяхната уязвимост като потребители на комунални услуги.

Към момента броят на картотекираните очакващи да получат общински жилища в община Хасково е 76 семейства, от които над 40 са ромски. Тази информация не може да разчита на изчерпателност, поради големия брой ромски семейства, които не предприемат необходимите стъпки да се регистрират в общинските картотеки като крайно нуждаещи се,

поради неуредена жилищна собственост и липса на адресна регистрация за постоянен и настоящ адрес, каквато се изисква за самото картотекиране. Общинският жилищен фонд разполага с около 410 оборотни жилища /апартаменти/, 5 стаи и 32 бр. жилищни сгради, в които са настанени под наем предимно семейства от малцинствените групи /над 50%/. През последните 10 години поради ограничения си бюджет общината е успяла да построи шест жилищни блока /122 апартамента/и 15 броя къщи.

Недостатъчен е броят на общински жилища за настаняване на лица и семейства от уязвими групи в община **Ивайловград**. Модернизирани общински жилища се намират само на територията на град Ивайловград, а останалите в селата се нуждаят от основен ремонт. Необходимо е разработването на проект за реновиране на вече съществуващи и ползващи се общински жилища по ОПРР 2021-2027 г.

В община **Маджарово** няма компактно ромско население, ромски квартал или махала. Няма изградени социални жилища.

*

Горните данни налагат необходимостта от спешни мерки по отношение на подобряване на жилищната среда и условия на живот на ромското население в област Хасково чрез конкретни мерки и активни действия на всички заинтересовани институции. Обособените ромски махали продължават да бъдат една от основните пречки за цялостната интеграция на ромите в обществото, тъй като условията на живот в тях водят до задълбочаване на изолацията им, до занижаване на възможностите за подобряване на образователния, социално-икономическия и здравния статус и до маргинализиране на значителна част от общността.

За голям брой ромски семейства липсата на жилище с нормални битови условия е сериозен проблем и макар да отговарят на всички изисквания, те не получават нов дом по простата причина, че общинските жилища не достигат, което отлага решаването на проблема за неопределено време.

Насърчават се дейности, които са свързани с изпълнение на проекти, осигуряващи подкрепа за социалната интеграция на маргинализирани групи в т.ч. и роми чрез подобряване на жилищните условия, при осигурени кадастрална и градоустройствена основа, изграждане на техническа инфраструктура за квартали с компактно ромско население и за нови терени, предназначени за ниско жилищно строителство, изграждане на социални жилища и обекти на социалната инфраструктура.

Оперативна цел: Подобряване на жилищните условия, включително и на прилежащата техническа инфраструктура и инфраструктура за публични услуги.

Общи цели:

1. Създаване на интегрирана географска информационна система и въвеждане на орторектифицирани изображения заснети с дрон.
2. Създаване на кадастрална карта и кадастрални регистри на територии, включващи зони с компактно ромско население.
3. Приоритетно разработване от общините на общи и подробни устройствени планове с цел уреждане на статута на териториите и налагане на изискванията за инфраструктура и жилищно и друго застрояване.
4. Реализиране на мерки за благоустрояване (изграждане на детски площадки и спортни зали на открито и закрито) в квартали с преобладаващо ромско население, с цел подобряване на средата за живот на местните общности.
5. Търсене на инструментариум за подобряване на правните и икономически условия за премахване на несъответстващите на Закона за устройството на територията (ЗУТ)/законодателството жилища и квартали.
6. Разработване и осъществяване на дългосрочни програми за интегрирана жилищна среда.
7. Съдействие за осигуряване на социални общински жилища за най-маргинализираните и уязвими общности.
8. Изграждане/реновиране на социалната инфраструктура на здравеопазването, образованието, културата и др. в квартали, с концентрация на бедност, вкл. за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги и услуги за развитие на деца и възрастни в общността.
9. Разширяване на законния достъп до качествена вода, електричество и канализация в обособените квартали с концентрация на бедност.
10. Подкрепа и прилагане на иновативни и ефективни решения за преодоляване на енергийната бедност сред ромски общности в страната, и включване на квартали с преобладаващо ромско население в програми за енергийно обновяване.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Жилищни условия“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритети „Социално включване“ и „Местно развитие“ от НПР и има основна роля за изпълнението на Цел 11 „Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене“ и цел 6 „Осигуряване на достъпност и устойчиво управление на водата и канализацията за всички“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

Отговорни институции: МРРБ, Агенцията по геодезия, картография и кадастър, МТСП, Министерството на финансите (МФ), общини.

Партньори: Министерството на вътрешните работи (МВР), МЗ, АСП, Областни администрации, НПО.

Източник на финансиране: държавен бюджет, общински бюджети, Структурни фондове на ЕС, ФМ на ЕИП 2014-2021, НФМ 2014-2021 и други донорски програми.

4. ЗАЕТОСТ

Превантивният ефект срещу социалното изключване и маргинализацията заемат особено важно място в политиката по заетостта. Икономически неактивните лица, вкл. ромите са потенциална работната сила на пазара на труда. Тяхното интегриране на пазара на труда и активно включване в заетост ще продължи с прилагането на подходящи целенасочени действия.

Безработните младежи до 29 години са една от приоритетните целеви групи на активната политика на пазара на труда. Своевременна подкрепа на младите хора ще се предоставя чрез изпълнението на новата Препоръка на Съвета на ЕС „Мост към работни места – укрепване на Гаранцията за младежта“.

По окончателни данни на Националния статистически институт за 2019 г. годишен отчет за дейността си са представили общо 12 080 нефинансови предприятия, осъществявали дейност в област Хасково, или с 1.8% повече от 2018 г. Микропредприятията (до 9 заети) са с най-голям относителен дял от всички предприятия – 93.7%. Малките предприятия (от 10 до 49 заети) са 5.3%, средните предприятия (от 50 до 249 заети) – 0.9%, а големите предприятия (над 250 заети) – 0.1% от общия брой предприятия.

По предварителни данни на НСИ в област Хасково, наетите лица по трудово и служебно правоотношение към края на март 2021 г. нарастват с 204, или с 0.4% спрямо края на декември 2020 г., като достигат 50.1 хиляди.

Средната брутна месечна работна заплата в област Хасково за януари 2021 г. е 1 004 лв., за февруари – 1 000 лв. и за март – 1 036 лева.

През първото тримесечие на 2021 г. средната месечна работна заплата намалява спрямо четвъртото тримесечие на 2020 г. с 5.3%, като достига 1 014 лева. За общественния сектор средната месечна заплата е 1 411 лв., а за частния – 868 лева.

Сложната и променлива ситуация налага на работодателите да прилагат по-голяма гъвкавост по отношение на разкриване и запазване на работни места, свързани със съответните разходи за осигуровки и заплати, при което ромската общност продължава да бъде най-силно уязвима, като резултат от ниските си образователен ценз и професионална

квалификация.

Коефициентът на безработица (данни от 2011г.) е най-висок сред лицата от ромската етническа група - 49.0%. При ромите е регистриран и най-високият относителен дял на икономически неактивно население – 54.7%. Отделните региони в Хасковска област не са еднородни по отношение на икономическата активност, поради което равнището на безработица по общини е силно диференцирано.

Фиг. 3. Коефициент на заетост и безработица и относителен дял на икономически неактивните лица по етническа принадлежност (Източник: НСИ)

Ситуацията по общини е следната:

По данни на НСИ към 31.12.2020 г. 59 % от населението в община **Хасково**, или 50 150 души, са в трудоспособна възраст. 51,6 % от тях са мъже, а останалите 48,4% - жени. 81,5 % от населението в трудоспособна възраст е съсредоточено в гр. Хасково, а в селата - 18,5 %. Населението под трудоспособна възраст е 13 382 души (15,7 %), а над трудоспособна възраст – 21 329 души (25 %).

Възраст	Общ о			В градовете			В селата		
	Общо	Мъ же	Жен и	Общ о	Мъж е	Жен и	Общ о	Мъж е	Жени
Общо за община Хасково	84 862	40 515	44 347	68 298	32 320	35 971	16 564	8 195	8 376

Под трудоспо- собна	13 383	6 848	6 535	10 925	5 612	5 313	2 458	1 236	1 222
В Трудоспо- собна	50 150	25 916	24 234	40 865	20 817	20 048	9 285	5 099	4 186
Над трудоспо- собна	21 329	7 751	13 578	16 508	5 891	10 610	4 821	1 860	2 968

Табл.8

Сравнявайки състоянието на населението в община Хасково, спрямо данните от 01.02.2011г., се наблюдава намаляване на населението в трудоспособна възраст с 9 179 души (8,5%).

Данни за общия брой на безработни и делът на хората от ромски произход:
Към 31.12.2020 година за Община Хасково броят безработни лица е 2594, от тях 77 роми, т.е. 3%. Към 30.06.2021 година за Община Хасково броят безработни е 1880 души, от тях 205 роми, което е 11% от общия брой безработни. Видно от данните при намаляване на броя на безработни като цяло за общината се наблюдава увеличаване на дела на безработните лица от ромски произход.

Брой регистрирани безработни - до 29 години и до трудоспособна възраст от ромски произход:

- към 31.12.2020 година - 1 лице;
- към 30.06.2021 година - 6 лица.

Брой на включени в заетост по програми и временна заетост:

- В трудоспособна възраст към 31.12.2020 година - 70 лица от ромски произход;
- В трудоспособна възраст към 30.06.2021 година - 192 лица от ромски произход.
- Включени роми по програми за заетост към 31.12.2020 година - 4 лица;
- Включени роми по програми за заетост към 30.06.2021 година - 10 лица.

Данните от първото полугодие на настоящата година за заетостта в община **Димитровград** показват, че 5.5% от регистрираните безработни лица са от ромски произход, като 4 души от тях са младежи до 29год. Съответно, само 11 от включените в програми за временна заетост (от 291 човека), са се декларирали като роми. АЗ предлага 16 мерки за стимулиране на работодателите. Интерес към стартиране на собствен бизнес, чрез възможностите предоставяни от страна на държавата, в лицето на АЗ, няма на територията на Димитровград.

Месечна помощ по чл.9. от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане получават 132 пълнолетни лица и 86 деца.

Декларирането на етническия произход на безработните в община **Ивайловград** продължава да бъде прикриван. Това става ясно от справката в местната Дирекция БпоТ – нула декларирани от ромски произход. Картината на регистрирани е следната - 29 безработни младежи, от които 2 са заети, а един е учащ. С Регионалната програма за заетост са обхванати 8 човека към Общинска администрация Ивайловград и 15 човека към реален сектор/частен бизнес по ОП „РЧР”. 57 човека, включително и цели семейства, са сред получаващи месечна помощ по чл. 9 от ППЗСП. Във филиала към ДБТ Свиленград, град Ивайловград, няма назначен трудов медиатор.

От подадените данни за община **Любимец** може да тълкуваме, че има намаляване на безработицата спрямо 2020год. с 64,44 %, като броят на младежите до 29год. е понижен с 64,44 % (от 26 на 18 души). По полов признак тенденцията се задържа – при жените с 36,82 %, при мъжете – с 40,72 %. Неквалифицираните безработни са 24,91 % от всички регистрирани. Разбира се, това може да бъде и в следствие на засилената миграция.

Данните за постъпилите на работа са следните:

	2019 г.		2020 г.	
	общо	роми	общо	роми
Постъпили на работа всичко	323	120	298	76
Първичен пазар	296	116	270	66
Мерки за заетост	3	0	5	0
Програми за заетост	12	3	17	7
ОП РЧР	12	1	6	3

Табл.9

Регистрираните безработни от община **Минерални бани** към 31.07.2021 г. са 133, по данни на Дирекция „Бюро по труда“ – Хасково. От тях 12 са от ромски произход. 9 са младежи до 29 г., мъжете са 49, а жените - 84. Общо 116 човека са в трудоспособна възраст. От всички регистрирани 11 са с висше образование, 48 със средно, 74 с основно и по-ниско, а 77 са без квалификация.

На базата на сключено споразумение за сътрудничество между Община Минерални бани и Дирекция „Бюро по труда“ - Хасково, всеки месец търсещите работа лица и работодатели получават изнесени посреднически услуги в мобилни бюра в общината, съответно в селата Минерални бани и Караманци.

В програми за временна заетост работят 7 човека, от които двама са от ромски произход. По механизма за лична помощ са включени 50 човека, като личните асистенти от ромски произход са 6, а 7 от нуждаещите се също са роми. По проект „Приеми ме“ има 5 настанени

деца – всички от ромски произход при 4 приемни родители, един от които също е от ромски произход. Още 20 потребители има на социалната услуга „Асистентска подкрепа“.

Получаващите месечна помощ по чл.9 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане към настоящия момент са 7, от които 4 са от ромски произход, по данни на Дирекция „Социално подпомагане“ – Хасково.

В Община Минерални бани няма назначен здравен/образователен/трудоустройствен медиатор.

В община **Свиленград** 11,71 % от регистрираните безработни лица са с ромски произход. Младежката безработица е спаднала наполовина за периода от 2020 до 2021год. Това се дължи на увеличеният брой чуждестранни инвестиции в град Свиленград.

Справката за регистрирани безработни лица на територията на община Свиленград, разпределени по пол и професионална квалификация, представена в Таблица 3, е както следва:

Пол на регистрирани безработни лица	Брой за 2019 г.	Брой за 2020 г.
Жени	393	323
Мъже	290	170
Професионална квалификация на регистрирани безработни лица		
С работническа професия	192	180
Специалисти	177	158
Без квалификация	314	155
в т.ч. с основно и по-ниско образование	240	89

Табл. 10

Община Свиленград са активни в развитието на проекти от различен характер, благодарение на което се създават възможности за заетост за различните възрастови групи и за безработни с по-ниски или по-високи квалификации. Младежкия медиатор успешно подпомага установяването на активни контакти между неактивните младежи и институциите. Осъществяват се съвместни дейности с институции и организации – срещи, консултации, трудови борси и др., които се провеждат присъствено и дистанционно.

По обявените данни за първото полугодие на 2021год. Спрямо 2020 год. се наблюдава леко повишаване на нуждата от социално подпомагане.

Подпомаганите лица, получаващи месечна помощ по чл. 9 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане за 2019 г. са 45, а за 2020 г. са 51 граждани на община Свиленград.

- Подпомаганите лица и семейства по Закона за семейни помощи за деца за 2019 г. са 2282, а за 2020 г. - 1713.

- Подпомаганите лица и семейства по Закона за хора с увреждания за 2019 г. са 1726, а за 2020 г. – 1913.

- Подпомаганите лица и семейства с целева помощ за отопление за 2019 г. са 560, а за 2020 г. – 764.

В община **Симеоновград** 69,30 % от средногодишния брой безработни лица е от ромски произход. Това означава, че от 2012 година до 2021 година броят им се е увеличил с 44,8%. 89,47% от всички безработни лица са без квалификация. Има регистриран един безработен висшист. Отпуснатите социални помощи по от чл.9 от ППЗСП са 167бр.

На територията на община **Стамболово** безработицата постоянно се увеличава. По данни на Дирекция «БТ» гр. Хасково към 30.06.2021 г. са регистрирани 171 души, от които 22 души са от ромски произход. Броят на регистрираните е малък, защото голяма част от тях се самоопределят като българи или турци. Повечето от регистрираните са без квалификация, част от тях са с основно и по-ниско образование, но има и със средно образование. Голям е дялът на нерегистрираните безработни и на ниско образованите, което е сериозна пречка при осигуряването на работа.

Безработицата в община **Харманли** засяга в различна степен лицата в зависимост от тяхното образование. По-ниското ниво на образование почти винаги е свързано със слабата конкурентоспособност на пазара на труда и невъзможност да се отговори на изискванията на работодателите. Голям дял на безработни в общината се наблюдава сред ромското население, тъй като голяма част от тях са неграмотни, с ниска степен на образование, без професионални умения.

По информация на **ДБТ Харманли** общия брой регистрирани безработни лица на територията на община Харманли – 593 лица 45,70 % от тях от ромски произход за 2019/2020г. Броят на регистрирани БЛ до 29г. -51бр., от тях жени -30бр., 10 специалисти, 4 с работни професии и 37 без квалификация. Общият брой регистрирани БЛ-593бр., от тях жени 344бр., 78 специалисти, 74 с работни професии и 441 без квалификация. Брой на включени в заетост по ПМЗ – 138 бр. Няма проведени мероприятия за промотиране на предприемачеството и трудовото медиаторство.

В изпълнение на Закона за личната помощ и Наредба № РД- 07-7 от 28 юни 2019г. от 01.09.2019г. в Община Харманли стартира предоставянето на услугата по Механизма за лична помощ. През 2020г., общината е осигурила заетост на 85 лични асистенти. А общият им брой от началото на предоставянето до сега е 124 лични асистенти и 124 ползватели. Голяма част от ползвателите и асистентите включени в механизма са лица от ромски произход.

Броят на получаващите месечна помощ по чл. 9 от ППЗСП към момента е 129бр. От тях подпомогнати лица са 48 случаи и подпомогнати семейства 81случаи.

В Община **Тополовград** към 31.12.2020г, като роми са се самоопределили са 68 лица. В община Маджарово безработните са общо 60 като от тях без квалификация са 47 души. Получаващите месечна помощ по чл.9 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане на този етап са 7.

*

Стратегията насочва внимание към младежите, които по-трудно намират работа, поради по-ниската конкурентоспособност на пазара на труда, като безработни до 29 години; младежи, които са без работа, необхванати от системите на заетост, образование и обучение (NEETs); младежи, рано отпаднали от системата на образованието.

Пандемията от COVID-19 показва, че е необходимо да се развие капацитета на институциите на пазара на труда с цел постигане на по-добро управление на мерките в извънредни ситуации, като се активират програмите за заетост.

Оперативна цел: Равнопоставен достъп и подобряване реализацията на ромите на пазара на труда и повишаване на дела на заетите сред тях; намаляване на социалните неравенства и активното им социално приобщаване.

Общи цели:

1. Равнопоставен достъп до пазара на труда чрез:

- Насърчаване на работодатели да създават работни места за групи в неравностойно положение на пазара на труда;
- Насърчаване на предприемачество и собствен бизнес за групи в неравностойно положение на пазара на труда;
- Насърчаване на дуалното обучение, стажуването и чиракуването, както и на валидирането на придобитите умения;
- Повишаване на квалификацията вкл. преквалификация към търсени професии;
- Подкрепа за придобиване и усъвършенстване на дигитални умения и компетенции сред търсещите работа лица, с фокус върху младежите и продължително безработните;
- Подобряване на посредническите услуги по заетостта;
- Повишаване на участието на жени от уязвимите общности на пазара на труда, с фокус върху уязвимите възрастови групи 18-29 г. и 55+ г.;
- Подкрепа за придобиване на зелени умения;
- Насърчаване на социалния и гражданския диалог в подкрепа на трудовата реализация на ромите;
- Активиране на продължително безработни и икономически неактивни лица, чрез насърчаване на трудовото медиаторство.

2. Социална икономика:
3. Популяризиране на социалното предприемачество сред лица от ромската общност чрез провеждане на информационни кампании/прояви/вебинари.
4. Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.
5. Изпълнението на мерките по приоритет „Заетост“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Социално включване“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 1 „Изкореняване на бедността във всичките ѝ форми и навсякъде“ и някои аспекти от Цел 2 „Край на глада – постигане на продоволствена сигурност и по-добро хранене, стимулиране на устойчиво селско стопанство“, Цел 5 „Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета“, Цел 8 „Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достойни условия на труд за всички“ и Цел 10 „Намаляване на неравенството между и в рамките на държавите“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

Отговорни институции: МТСП, АЗ, общини.

Партньори: АСП, Областни администрации, НПО.

Източник на финансиране: държавен бюджет, общински бюджети, Структурни фондове на ЕС, ФМ на ЕИП 2014-2021, НФМ 2014-2021 и други донорски програми.

5. ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И АНТИДИСКРИМИНАЦИЯ

Независимо от наличието на тази правна рамка, дискриминационните прояви и антиромските нагласи продължават да създават бариери пред ромската общност въпреки доказателствата за намаляване на усещането за дискриминация сред ромите.

Продължава крайната бедност, безработицата, ниското ниво на образование в сегрегирани училища и класове, неадекватните жилищни условия, лошото здравеопазване и благосъстояние сред част от ромското население, които поставят в неравноправно положение представителите на тези общности.

Социалната изолация засилва предразсъдъците срещу ромите, което прави тяхната маргинализация социално приемлива и засилва антиромските нагласи. Ромите продължават да се сблъскват с дълбоко вкоренени негативни обществени нагласи и предразсъдъци.

Ромските жени навсякъде в Европейския съюз все още са изправени пред неравенства в много отношения, които крайната бедност, изключването и дискриминацията засилват още повече.

Ромските деца и жени се сблъскват с различни форми на дискриминация, включително и множествена дискриминация, трафика на хора, бракове на непълнолетни и принудителни бракове.

Целите в приоритета ще засилят борбата с дискриминацията като разширят фокуса на работата по приобщаването и участието на ромите в нови хоризонтални и структурни области извън заетостта, образованието, здравеопазването и жилищното настаняване.

Оперативна цел: Гарантиране правата на гражданите, с акцент върху жените и децата, защита на обществения ред, недопускане и противодействие на проявите на нетолерантност и на „език на омразата“.

Общи цели:

1. Повишаване на институционалната култура и експертния капацитет на публичните институции (в т.ч. национална и местна администрация, съд, прокуратура и органи на МВР) по отношение на политиките за разнообразие, равнопоставеност, достойнство и основни човешки права на ЕС:
 1. повишаване на информираността по отношение на „равноценността“ на културите и уважение на културното многообразие;
 2. Повишаване на информираността за бедността като фактор за появата на негативни социални феномени и за етническата хетерогенност на зоните с концентрация на бедност;
 3. Изграждане на капацитет за работа с лица, живеещи в дълбока бедност и лица от малцинствени общности (т.е. с различен език, религия, общостен етнос и т.н.) – с респект към различието, достойнството и основните човешки права;
 2. Гарантиране и ефективна защита на правата и достойнството на българските граждани в уязвимо социално положение, принадлежащи към различни етнически групи;
 - 2.1. Подобряване на мерките за идентифициране, превенция и защита на жертви на антиромски нагласи, езика на омразата и престъпленията от омраза;
 2. Подобряване на мерките за ефективно наказателно правораздаване в случаи на език на омразата и престъпления от омраза;
 3. Подобряване на мерките за социална реинтеграция на лишените от свобода, принадлежащи към етнически малцинства или произхождащи от социална среда, характерна с дълбока бедност, вкл. чрез целенасочено междуинституционално подпомагане;
 4. Подобряване на услугите по правна защита на лица, принадлежащи към етнически малцинства, както и на лица, живеещи в домакинства с дълбока бедност;
 5. Подобряване достъпа на ромските жени до правна помощ и правосъдие;
 6. Подобряване на мерките за закрила на малолетни и непълнолетни лица, принадлежащи към етнически малцинства, както и на деца, живеещи в домакинства с

дълбока бедност;

7. Подобряване на дейностите за ограничаване отпадането на ромските деца от училище;
 8. Приобщаване на лица от ромската общност към дейността по опазване на обществения ред, чрез включването им в Местните комисии за обществен ред и сигурност;
 9. Системно прилагане на мерки, постепенно повишаване на правната култура сред общностите в уязвимо социално-икономическо положение.
- 3.Повишаване на гражданското участие и информираност за гражданските права и задължения на лицата, живеещи в зоните с концентрация на бедност:
1. Повишаване на правната култура на ромите във връзка с придобиването, ползването и съхраняването на български лични документи;
 2. Повишаване на информираността и гражданската култура на ромите във връзка с правата и задълженията по отношение на образованието, здравеопазването, жилищните условия и заетостта;
 3. Повишаване на информираността на ромите за адекватна реакция срещу езика на омразата и фалшивите новини, засилващи атниромските нагласи и дискриминация.
 4. Повишаване на информираността на ромите с акцент върху ромските жени и младежи, във връзка с възможностите за достъп до правна помощ;
 5. Превенция на нежелани социални феномени в зоните с концентрация на бедност (в т.ч. ранни бракове, домашно насилие, битова престъпност и противообществени прояви). Изграждане от страна на общината и правоохранителните институции на системи за видеонаблюдение, аналогични за останалата част на населените места;
 6. Превенция на специфичните форми на трафик на хора в зоните с концентрация на бедност и осигуряване на допълнителни мерки при защита на жертвите на трафик на хора, принадлежащи към етнически малцинства, с цел понижаване на броя на случаите на трафик на хора и повишаване на разкриваемостта и съдебните производства срещу трафиканти;
 7. Разработване и прилагане на услуги за реинтеграция на деца – жертви на трафик с цел ефективна социализация на тази най-уязвима група, постигане на благосъстояние и цялостно развитие.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Върховенство на закона и антидискриминация“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Социално включване“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 5 „Постигане на равенство между половете и овластяване на всички жени и момичета“, Цел 10 „Намаляване на неравенството между и в рамките на държавите“, Цел 16 „Насърчаване на

мирни и приобщаващи общества за устойчиво развитие, осигуряване на достъп до правосъдие за всеки и изграждане на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички нива“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

Отговорни институции: Министерството на правосъдието, Министерството на вътрешните работи (МВР), МОН, МЗ, МТСП, Министерството на културата (МК), общини, областни администрации, Комисията за защита от дискриминация, консултативни структури.

Партньори: областни администрации, общини и НПО.

Източник на финансиране: държавен бюджет, общински бюджети, Структурни фондове на ЕС, ФМ на ЕИП 2014-2021, НФМ 2014-2021 и други донорски програми.

6. Овластяване на ромската жена.

В настоящата стратегия проблемите на ромската жена са включени не само като хоризонтална политика, но са адресирани и целенасочено.

Приоритетите образование, здравеопазване, жилищни условия, заетост са обогатени със специфични цели и мерки, сензитивни към жените.

Със специални закони – Закон за равенство на жените и мъжете, Закон за закрила на детето, Закон за хората с увреждания, Закон за защита от домашно насилие и др. са предвидени специални мерки за защита спрямо лица и групи в уязвимо положение. Правителството прие Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021-2030 г. Основната цел на документа е да допринесе за постигането на фактическа равнопоставеност между половете в България чрез прилагане на единна, последователна и устойчива държавна политика. В приетия план за действие към стратегията са заложили мерки за: насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете в процесите на вземане на решения; борба с насилието и защита и подкрепа на жертвите; преодоляване на стереотипите по пол в различни сфери на обществения живот, и на сексизма и др.

Наказателният кодекс на Република България определя като престъпления проповядването или подбудата към дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност (чрез слово, печат или други средства за масова информация, чрез електронни информационни системи или по друг начин); геноцида и апартейда; обидата и клеветата; трафика на хора; принудата за встъпване в брак; склоняването към проституция и други действия, на които често жертва са представители на етническите малцинства.

Законът за адвокатурата и най-вече Законът за правната помощ създават механизъм за оказване на правна помощ на лица, пострадали от нарушения или жертви на престъпления, включително и на база на тяхната етническа принадлежност и в случаите, в които тези лица не разполагат с необходимите финансови средства да си осигурят помощ.

Ромските жени навсякъде в Европейския съюз все още са изправени пред неравенства в много отношения, които крайната бедност, изключването и дискриминацията засилват още повече.

Ромските жени се сблъскват с различни форми на дискриминация, включително и множествена дискриминация, трафик на хора, бракове на непълнолетни и принудителни бракове.

С оглед на всичко, което в настоящия документ е анализирано, констатирано и формулирано като проблем, като оперативна цел се извежда насърчаване овластяването на ромската жена, за превръщането ѝ в активен фактор в социалния, политическия и обществен живот, преодоляване на изключването на ѝ в основните сфери на образование, здравеопазване, заетост и жилищни условия.

Въпросите за овластяването на ромската жена са намерили своето отражение в приоритетите на настоящата стратегия. Напр. приоритет „Върховенство на закона и антидискриминация“ адресира основни теми като:

- Насърчаване и подкрепа за участието на ромските жени във всички форми на обществен

- и политически живот, включително в публичната администрация.

- Преодоляване на домашното насилие, ранните бракове и други форми на традиционни патриархални практики на контрол и насилие. Осигуряване на условия за по-голям достъп до правосъдие за ромските жени.

- Подобряване на мерките за идентифициране, превенция и защита на жертви на антиромски нагласи, езика на омразата и престъпленията от омраза;

- Подобряване на мерките за ефективно наказателно правораздаване в случаи на език на омразата и престъпления от омраза;

- Подобряване достъпа на ромските жени до правна помощ и правосъдие.

- Подобряване на мерките за закрила на малолетни и непълнолетни лица,

Принадлежащи към етнически малцинства, както и на деца, живеещи в домакинства с дълбока бедност;

- Подобряване на дейностите за ограничаване отпадането на ромските деца от училище;

- Повишаване на информираността на ромите с акцент върху ромските жени и младежи, във връзка с възможностите за достъп до правна помощ;

- Превенция на нежелани социални феномени в зоните с концентрация на бедност (в т.ч. Ранни бракове, домашно насилие, битова престъпност и противообществени прояви). Изграждане от страна на общината и правоохранителните институции на системи за видеонаблюдение, аналогични за останалата част на населените места;

- Превенция на специфичните форми на трафик на хора в зоните с концентрация на бедност и осигуряване на допълнителни мерки при защита на жертвите на трафик на хора, принадлежащи към етнически малцинства, с цел понижаване на броя на случаите на трафик на хора и повишаване на разкриваемостта и съдебните производства срещу трафиканти;

- Разработване и прилагане на услуги за реинтеграция на деца – жертви на трафик с цел ефективна социализация на тази най-уязвима група, постигане на благосъстояние и цялостно развитие.

Институциите провеждат публични кампании за изграждане на култура за политиките за разнообразие, равнопоставеност, достойнство и основни човешки права на ЕС и повишаване на нивото на обществена чувствителност към проявите на антиромски нагласи и дискриминация.

Националното бюро за правна помощ има опит в работата с улесняване на достъпа до правна помощ и правосъдие на представители на уязвими групи, включително жертви на домашно насилие и насилие по полов признак, деца, жени от малцинствен произход и/или от отдалечени и географски изолирани райони чрез въвеждане на мобилни екипи за правна помощ. Това е много важен аспект в работата, свърза с овластяването и равните възможности.

Специално внимание по проблематиката е обърнато и в раздел Мониторинг на изпълнението на стратегията. Предвидено е да се привлекат младежи и ромски жени под формата на консултативни съвети и граждански мониторинг.

В Националния план за действие 2021-2023 г. са заложили мерки по проблематиката като са посочени конкретните отговорни институции.

7. КУЛТУРА И МЕДИИ

Ромската култура е част от европейското културно пространство и част от културното многообразие в страната. Опазването на културното наследство на ромите, насърчаването на творческото развитие, културното взаимодействие и участието в културния живот на страната имат решаваща роля за социалното сближаване.

Целите в приоритета са насочени към подобряване на условията и разширяване на възможностите за социализация чрез културен диалог.

В Националния план за действие са разработени последователни мерки за опазване и популяризиране на традиционната култура на ромската общност и за подобряване на условията за творческо развитие и участие в културния живот.

Специално внимание е отделено на решаващата роля на медиите за намаляване на антиромските нагласи посредством недискриминационно отразяване на представителите на ромската общност; разпространяване на положителни образи за ромите и ползите от интеркултурализма и приобщаването в медиите.

Оперативна цел: Подобряване на условията за равнопоставен достъп на ромската

общност до обществения културен живот, съхранение и популяризиране на ромската традиционна култура, развитие и популяризиране на творчеството като фактори за културна интеграция и социално сближаване. Преодоляване на езика на омразата и възпроизвеждането на предразсъдъци към ромите в медиите с оглед на изграждане на позитивен образ на общността.

Общи цели:

1. Съхраняване и популяризиране на традиционната култура на ромската общност.
2. Насърчаване на творческото развитие на представители на общността.
3. Стимулиране на ромската общност за активно участие в обществения културен живот и насърчаване на межкултурния диалог.
4. Деетнизирание на феномените на бедност в българските обществени медии.
5. Борба с ксенофобията, расизма, антиромските нагласи и езика на омразата в медийното пространство.

Мерките за постигане на целите са заложи в Плана за действие за изпълнение на Стратегията.

Изпълнението на мерките по приоритет „Култура и медии“ ще допринесе за изпълнение на индикаторите по приоритет „Култура, наследство и туризъм“ от „НПР: България 2030“ и има основна роля за изпълнението на Цел 8 „Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж, пълна и продуктивна заетост и достойни условия на труд за всички“, Цел 11 „Превръщане на градовете и селищата в приобщаващи, безопасни, адаптивни и устойчиви места за живеене“ и Цел 12 „Осигуряване на устойчиви модели на потребление и производство“ от Целите за устойчиво развитие на ООН.

Отговорни институции: МК, общини, областни администрации, Съвет за електронни медии (СЕМ).

Партньори: НПО.

Източник на финансиране: държавен бюджет, общински бюджети, Структурни фондове на ЕС, ФМ на ЕИП 2014-2021, НФМ 2014-2021 и други донорски програми.

IX. МЕХАНИЗМИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

Областната стратегия на област Хасково за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) е съставна част от цялостната стратегия на правителството за постигане на реални промени в живота на всички български граждани. Правителството провежда политика за

стимулиране на инвестирането в развитието и усъвършенстването на хората и тяхното активно участие в преодоляване на съществуващите предизвикателства.

Хоризонтален междусекторен подход

Предвид хоризонталния характер на политиката в нейното провеждане ще участват редица институции и организации с различни компетенции и възможности. Затова дейностите по реализирането на Областната стратегия и плановете за нейното изпълнение ще се допълват едни други, с цел създаване на кумулативен ефект.

Изпълнението на Областната стратегия ще се извършва от институции и организации, които съгласно своите правомощия и компетентности ще залагат конкретни дейности и мерки, свързани с насърчаването на равнопоставеността на жените и мъжете в България.

Организацията по изпълнението на политиките за равнопоставено приобщаване и участие на ромите е изградена на базата на ефективно и целенасочено използване на наличните ресурси на областно и местно ниво, произтичащи от членството на страната в ЕС и достъпа до фондовете на ЕС за програмен период 2021-2027 г.

Областните администрации чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на политика по приобщаване на ромите. Във всяка областна администрация следва да бъде назначен минимум един служител, чиито основни длъжностни функции да бъдат свързани с приобщаващата политика. Към Областните управители има създадени Областни съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси, като консултативни и координиращи органи, подпомагащи провеждането на политиката по етническите и интеграционните въпроси на областно ниво.

Включване на общините в изпълнението на политиките за приобщаване и участие на ромите чрез:

- С решение на съответния общински съвет в общините могат да се създават общински съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси.

- Разработване, съвместно с представители на местната ромска общност, на конкретни годишни планове на основата на предварително идентифициране, анализ и оценка на проблемите и нуждите на местните ромски общности и в съответствие с областните стратегии и Националната стратегия за равенство, приобщаване и участие на ромите в Република България (2021-2030). Тези планове се приемат от общинските съвети, следва да бъдат ресурсно обезпечени, а изпълнението им да е тясно обвързано с приобщаващите цели и индикатори, заложиени в Плана за интегрирано развитие на общината.

- Делегиране на дейности подкрепени от собствените средства на общините, за приобщаване и участие на ромите на общинско ниво.

- Изграждане на подходящи консултативни и координационни механизми с участието на граждански структури и всички заинтересовани страни, включително представители на ромската общност.

- Формиране на необходимия административен капацитет в структурите на общинските администрации чрез възлагане на определени функции на дирекции, отдели, звена или отделни експерти, отговарящи за изпълнението на интеграционните политики. Назначаване на общински експерти по етнически и интеграционни въпроси, там, където това е необходимо.

Финансирането на приобщаващите политики и програми се осъществява със средства от държавния бюджет, от Европейските фондове и други източници.

Финансово обезпечаване на изпълнението на дейностите, заложен в Националния план за действие се осъществява чрез:

- Осигуряване, в рамките на средствата за общините от общата субсидия за делегираните от държавата дейности, на разработването и изпълнението на общински програми, съобразени с приоритетите на интеграционната политика.

- Финансово обезпечаване, в рамките на бюджетите на ресорните министерства и институции, вкл. с целеви средства, на изпълнението на интеграционната политика.

- Финансиране на мерки и дейности, на национално и местно ниво, които да носят информация за състоянието и тенденциите на развитие на ситуацията по приоритетните сфери на тази Стратегия на съответната територия; това ще подпомага планирането на мерки или предприемане на действия в условия на криза или извънредна ситуация;

- Стимулиране на общините да финансират изпълнението на мерки и инициативи чрез общинските бюджети за сметка на собствени приходи, и в партньорство с НПО; подходящо финансиране на НПО, които предоставят такива дейности, тъй като тези дейности са от решаващо значение за създаването на среда и условия за приобщаване и участие.

- Финансиране на тематични проекти по Програми от Структурните фондове и Кохезионния фонд.

- Финансиране и съфинансиране на тематични проекти по програми на Европейския съюз, Световната банка, ООН, Съвета на Европа и други.

- Адекватно интегриране на потребностите и проблемите на ромите в новата многогодишна финансова рамка за периода 2021-2027 г. и съответните приоритети на програмите с оглед финансова подкрепа чрез инструментите на ЕС. Финансовата подкрепа чрез инструментите на ЕС има важна допълваща роля към прилаганите политики за намаляване на бедността и социалното изключване. За следващия програмен период 2021-2027 г. България ще получи средства от Европейски социален фонд+ за Програмата за развитие на човешките ресурси 2021-2027 (ПРЧР), Програмата за храни и/или основно материално подпомагане 2021-2027 (ПХ) и Програмата за образование 2021-2027 (ПО), както и от Европейския фонд за регионално развитие за Програмата „Развитие на регионите“ 2021-2027(ПРР).

В ПРЧР 2021-2027 интеграцията на ромската общност за периода ще бъде прилагана чрез три подхода:

1. Мейнстрийм подход (хоризонтален подход – реализация чрез всички мерки): Мейнстрийм подхода, включва ромите като част от уязвимите групи, които ще получат подкрепа чрез мерките на програмата на национално ниво (в т.ч. социално изключени лица, лица живеещи в бедност и материални лишения, лица, попадащи в групите на неравностойно положение на пазара на труда, лица без образование, с ниска квалификация или без такава и др.).

2. Подход „Интегрирани териториални инвестиции“ в райони от ниво 2.

3. Подход „Водено от общностите местно развитие“.

Двата териториални подхода ИТИ и ВОМР ще реализират специфична цел 8 от проекта на регламент за ЕСФ+ „Насърчаване на социално-икономическата интеграция на маргинализирани общности, като например ромите“. Териториалните подходи ще дадат възможност за целенасочено въздействие в общностите и така ще допълнят мерките от националното изпълнение на програмата, които са на хоризонтално ниво (мейнстрийм подхода). Тези два териториални подхода ще дадат възможност за финансиране на мерки на места, които имат най-голяма потребност във връзка със специфичния профил на населението на съответната територия.

Фокусът за бъдещите инвестиции от ЕСФ+ неизменно е свързан с ЕССП, който бе обявен за „компас на ЕС“ за заетостта и социалното сближаване. Чрез него ще се положи основата за още по-целенасочени и ефективни усилия за равни възможности, достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд, социална закрила и приобщаване. Първостепенният приоритет е инвестирането в хората – от образованието и обучението до здравеопазването, равенството и социалното приобщаване. Важно е средствата за осъществяването на тези политики да достигат до тези, които най-много се нуждаят от тях, по-специално в регионите с високи социални неравенства.

Приемственост и устойчивост във времето

При изпълнението на тази Стратегия ще се цели осигуряването на дълготраен положителен ефект на провежданата политика за равенство, приобщаване и участие на ромите във всички приоритетни области. Спазването на горепосочените принципи ще допринесе за реализирането на тази стратегия и мерките заложи в плановете за нейното изпълнение.

X. МОНИТОРИНГ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

В Областната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021-2030) са заложи количествени целеви резултати за наблюдение на постигането на минимален напредък на целите в нея до 2030 г. в изпълнение на дългосрочната цел за осигуряване на ефективно равенство и намаляване на различията между ромите и общото население.

Оценката на изпълнението на Стратегията се осъществява чрез Система за мониторинг, оценка и контрол за изпълнение на Стратегията (Системата). Системата отчита

изпълнението на политиките за приобщаване и участие на ромите на регионално и местно ниво, което включва и сътрудничеството с ромското гражданско общество и други заинтересовани страни.

Чрез Системата се осигурява регулярна, систематична проверка, контрол и проследяване на напредъка и качеството на изпълнението на Стратегията и Плана за действие по нея, както и на всички други интервенции (дейности, проекти, изследвания, проучвания и др.) за приобщаване и участие на уязвими етнически малцинства с фокус ромите, в това число и такива, изпълнявани на местно ниво от общини, НПО, изследователски и аналитични институции, центрове и др. Осигурява се оценка на въздействието в резултат на прилаганите интервенции, като се идентифицират проблемите при прилагането на мерките, с цел подобряване тяхната ефективност и ефикасност.

Чрез Системата се реализира:

- събиране на данни чрез формални и неформални методи на местно, областно и национално ниво в различни области (сектори) по определена методика;
- позволява анализиране на събраната информация, вкл. по различни разрези/ сегменти, както и да засича информацията в тях; да прави оценка на въздействието;
- позволява извеждане на научени уроци и формулиране на препоръки и указания за подобряване на изпълнението на Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите (2021- 2030) и интеграционните политики.

Мониторингът се измерва посредством индикаторен модел, който включва списък с индикатори, дефиниция и методика (алгоритъм) на формиране, събиране, обработка и анализ на първичните данни за формиране на индикаторите. В Стратегията са включени базова линия и измерими цели.

Наред с общите статистически подходи данни за изпълнението на Стратегията се събират и по териториален признак за населени места и части от населени места с концентрация на бедност, незаконно строителство и други характерни за тази Стратегия индикатори

Наблюдение на изпълнението на Стратегията

1. Наблюдението на изпълнението на Стратегията се осъществява чрез годишното отчитане на напредъка. Това се извършва чрез изготвяне на ежегоден Административен мониторингов доклад на база на информацията от Системата.

- ОССЕИВ координира подготовката на доклада, обобщава информацията и подготвя проект на доклада.

- Обсъждането на доклада се осъществява в рамките на заседание на ОССЕИВ.
- Докладът се представя за одобрение пред НССЕИВ.

2. Привличане на младежи и ромски жени под формата на консултативни съвети и форми на граждански мониторинг.

3. Създаване на Съвет за мониторинг на изпълнението на Стратегията.

4. Набиране, систематизиране и анализ на информация за добри практики за мониторинг на секторни политики.

Оценка за изпълнението на Стратегията

Оценката на изпълнението на Стратегията има за цел да осигури информация за постигане на целите и ефективността на предприетите мерки. Тя се осъществява в края на периода на действие на Стратегията.

Принципи на мониторинг

Прозрачност – да осигурява достатъчно достоверна информация, която при осигурен достъп до нея на заинтересованите страни е предпоставка публичните политики да бъдат разбирани, наблюдавани и приемани. Прозрачната система на управление чрез мониторинг и оценка има ясни процедури за публично вземане на решения и отворени канали за общуване между заинтересованите страни и обществените институции.

Отчетност – да носи информация за степента на достижимост на набелязаните цели, за ефективността, ефикасността и рационалността на използване на публични ресурси и за степента на постигнато въздействие върху заинтересованите страни.

Отговорност на управлението - необходимо е институциите постоянно да се опитват да отчетат интересите на всички целеви групи и заинтересовани страни при реализацията на политиките.

Мониторингът изгражда капацитет за създаване, реализиране и изпълнение на качествени политики при оптимално съчетаване на резултати с ресурси. Повишава заинтересоваността и интензифицира участието – мониторингът създава механизъм за гражданско участие в процеса на формулиране и изпълнение на местна политика. Добре развитото гражданско общество, което е заинтересовано от реализираната политика, следи достигането на целите и изпълнява контролна функция.

XI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Постигането на равенство, приобщаване и участие на ромите изисква сътрудничеството на всички пряко ангажирани институции на национално, регионално и местно ниво в партньорство с гражданското общество и пълноценно участие на ромите в този процес.

За да се реализира реален напредък до 2030 г., в който ромските общности в цялото си многообразие имат равни възможности и равно участие във всички сфери на живота, се изискват съвместни действия от всички участници в процеса.

Стратегията има рамков характер. Задава насоки на действия в приоритетните области за периода 2021-2030 г. Те могат да бъдат допълвани и актуализирани, съобразно динамиката на потребностите за развитие и предизвикателствата на социалноикономическата ситуация.

Проектът на настоящата Стратегията се приема от Областен съвет за сътрудничество по етническите и интеграционни въпроси към Областна администрация Хасково и се утвърждава от Областен управител на област Хасково.

XII. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
АСП	Агенция за социално подпомагане
БАН	Българска академия на науките
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГД	Генерална дирекция
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда”
ДСП	Дирекции „Социално подпомагане“
ЕВРОСТАТ	Статистическа служба на Европейския съюз
ЕИП	Европейско икономическо пространство
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕССП	Европейски стълб на социалните права
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИПИ	Институт за пазарна икономика
ИСРМ	Информационна система за реализация на Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст
ИТИ	Интегрирани териториални инвестиции

КЗД	Комисия за защита от дискриминация
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МК	Министерство на културата
ММС	Министерство на младежта и спорта
МОН	Министерство на образованието и науката
МП	Министерство на правосъдието
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НЗОК	Национална здравно-осигурителна каса
НКТ	Национална контактна точка
НПД	Национален план за действие
НПО	Неправителствени организации
НПР: БЪЛГАРИЯ 2030	Национална програма за развитие България 2030
НСИ	Национален статистически институт
НСРБИР	Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020)
НССЕИВ	Национален съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси към Министерския съвет
НФМ	Норвежки финансов механизъм
ОГРДВ	Образование и грижи в ранна детска възраст
ООН	Организация на обединените нации
ОССЕ	Организация за сигурност и сътрудничество в Европа
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПО	Програма „Образование“
ПРР	Програма „Развитие на регионите“
ПРЧР	Програма „Развитие на човешките ресурси“
ПХ	Програма за храни и/или основно материално подпомагане

РДР	Ранно детско развитие
РЗИ	Регионални здравни инспекции
РМС	Решение на Министерския съвет
РУО	Регионални управления на образованието
ТСА	Фондация „Гръст за социална алтернатива“
ФМ на ЕИП	Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство
ЦОИДУЕМ	Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства
BG-SILC	Изследване на НСИ „Статистика на доходите и условията на живот” за България
EU-SILC	Европейско изследване на доходите и условията на живот
FRA	Агенцията за основните права на Европейския съюз
NEET	Младежи, незаети с работа, учене или обучение
OECD-TALIS	Международно изследване за преподаване и учене на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие